

Průtoková cytometrie a stanovení lymfocytárních subpopulcí

Jana Nechvátalová

Ústav klinické imunologie a alergologie

FN u sv. Anny a Lékařská fakulta MU

Monocyte

Lymphocyte

Neutrophil

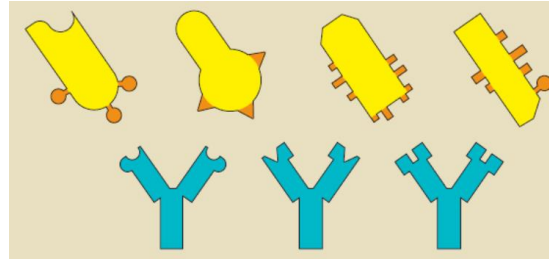

Eosinophil

Basophil

Rozdělení imunologických laboratorních metod

serologické (humorální)- detekce antigenů a protilátek,
průkaz tvorby protilátek proti infekčním agens

buněčné- stanovení počtu (relativního, absolutního) a funkčnosti
jednotlivých typů leukocytů

- odběr nesrážlivé krve do EDTA, heparinu, citrátu sodného

Monocyte

Lymphocyte

Neutrophil

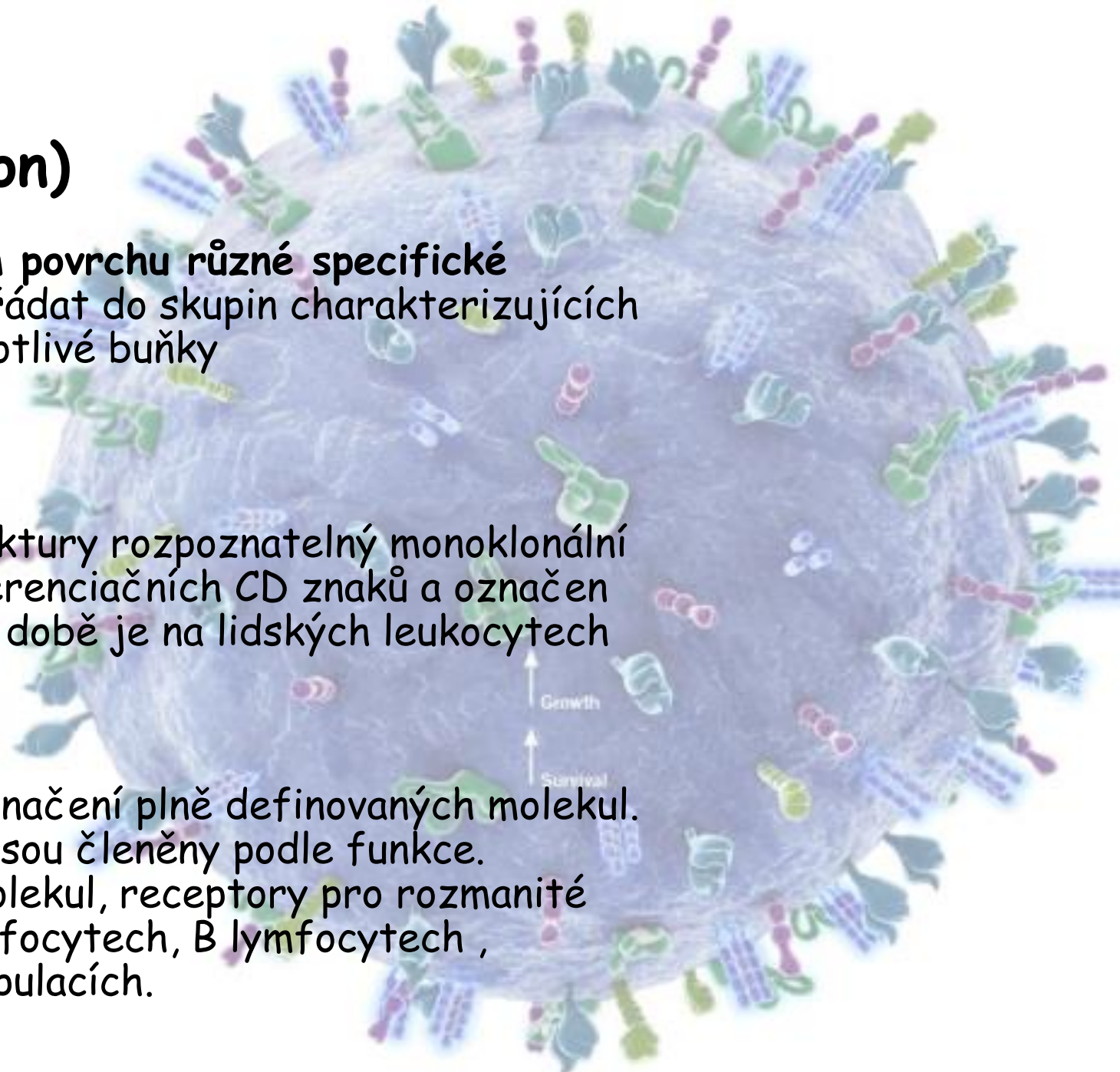
Eosinophil

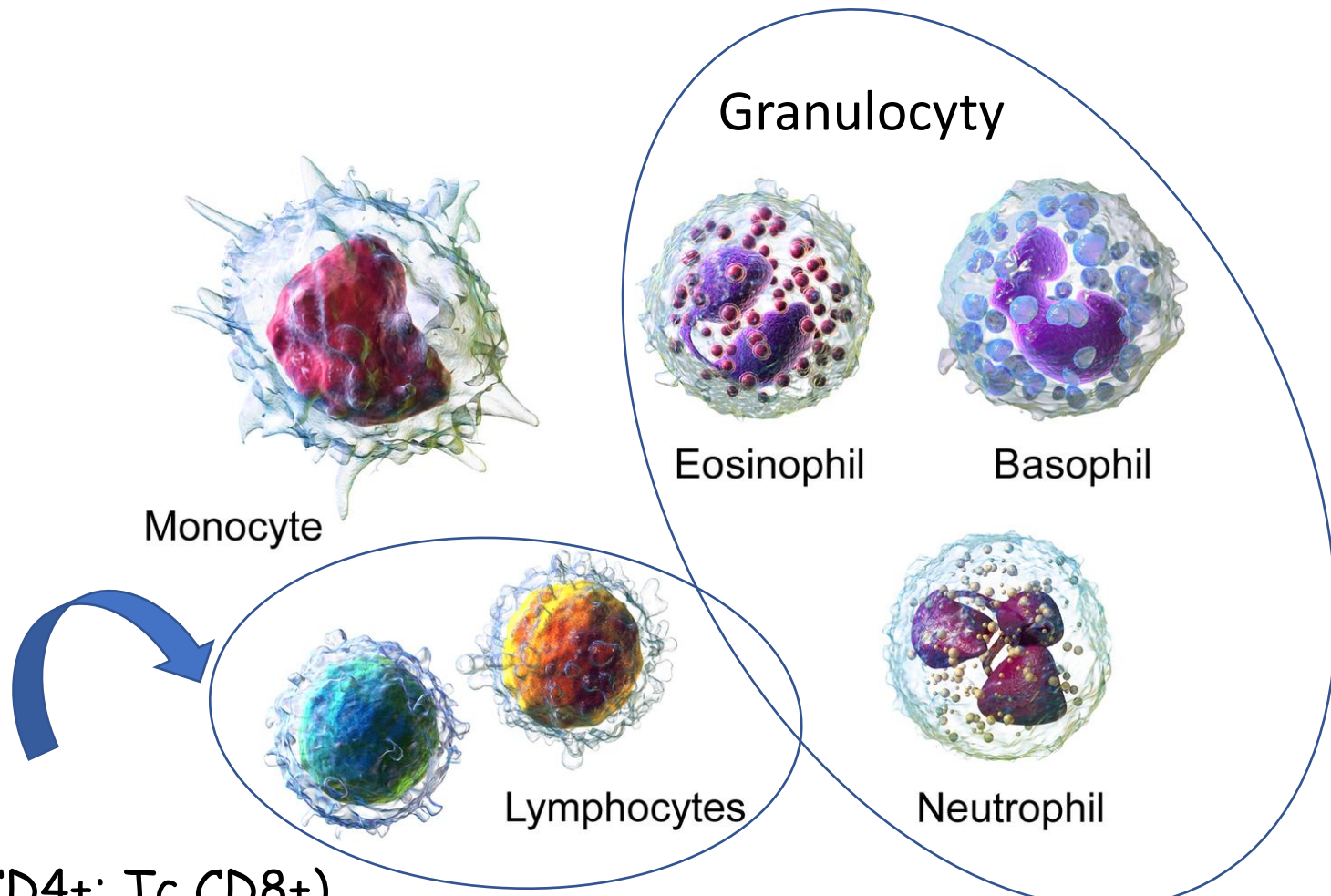

Basophil

Cluster Designation (Cluster of Differentiation)

- buňky exprimují (vystavují) na svém povrchu různé specifické molekuly - znaky, které můžeme uspořádat do skupin charakterizujících buněčnou linii, stav diferenciaci jednotlivé buňky a její aktivace
- **CD klasifikace:** znak definované struktury rozpoznatelný monoklonální protilátkou je zařazen do skupiny diferenciacních CD znaků a označen číslem (CD1, CD2, CD3, ...). V současné době je na lidských leukocytech charakterizováno asi 400 znaků.
- **Využití:** CD znaky jsou používány k označení plně definovaných molekul. Molekuly zařazené do CD klasifikace jsou členěny podle funkce. Rozlišení adhezních membránových molekul, receptory pro rozmanité cytokiny, molekuly vyjádřené na T lymfocytech, B lymfocytech, trombocytech či jiných buněčných populacích.

T-lymfocyty (Th CD4+; Tc CD8+)
 B-Lymfocyty
 NK bunky

White Blood Cells

Leukocyty: počet leukocytov v krvi – $4-9 \times 10^9/l$

Imunofenotypizace buněk

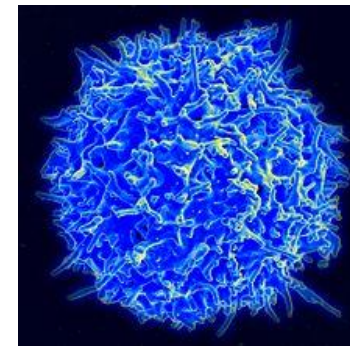
- stanovení leukocytárních subpopulací pomocí průtokové cytometrie (FACS- fluorescent-activated cell sorting)
- odběr krve do zkumavky s EDTA

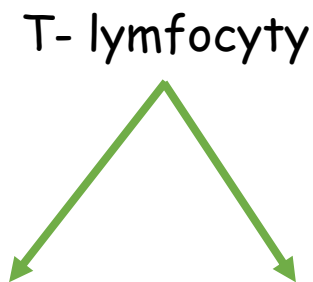
T lymfocyty

CD3 - povrchová molekula přítomná na všech T-lymfocytech

Fyziologické zastoupení v periferní krvi: **58-85 % z lymfocytů**

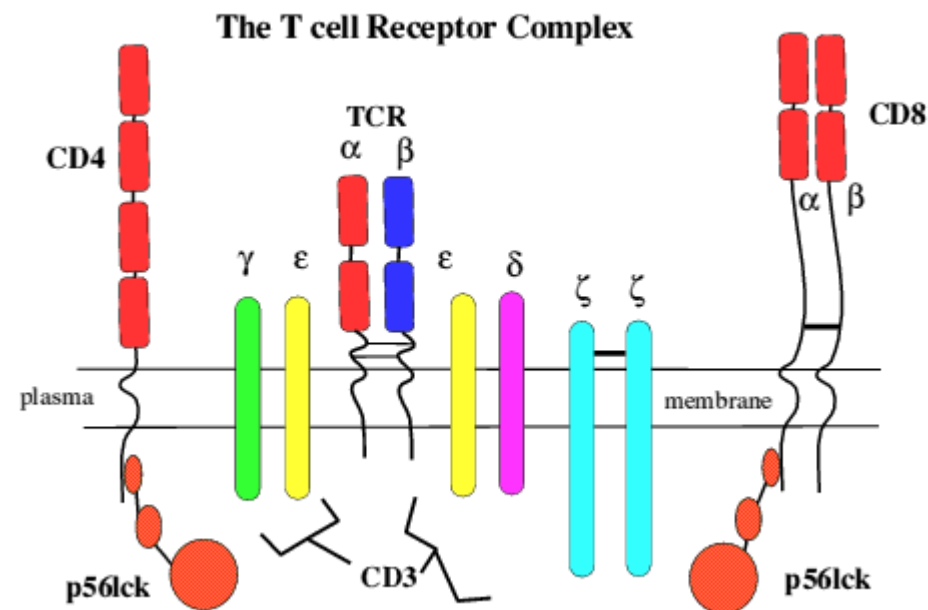
Stavba T- bunečného receptoru TCR a umístění koreceptorových molekul CD3, CD4, CD8 zapojených do signalizace přes T-bunečný receptor TCR.

CD4+
T_H (T_H1, T_H2)
pomocné
T-lymfocyty
(T helper cells)

CD8+
T_C
cytotoxické
T-lymfocyty
(cytotoxic T-cells)

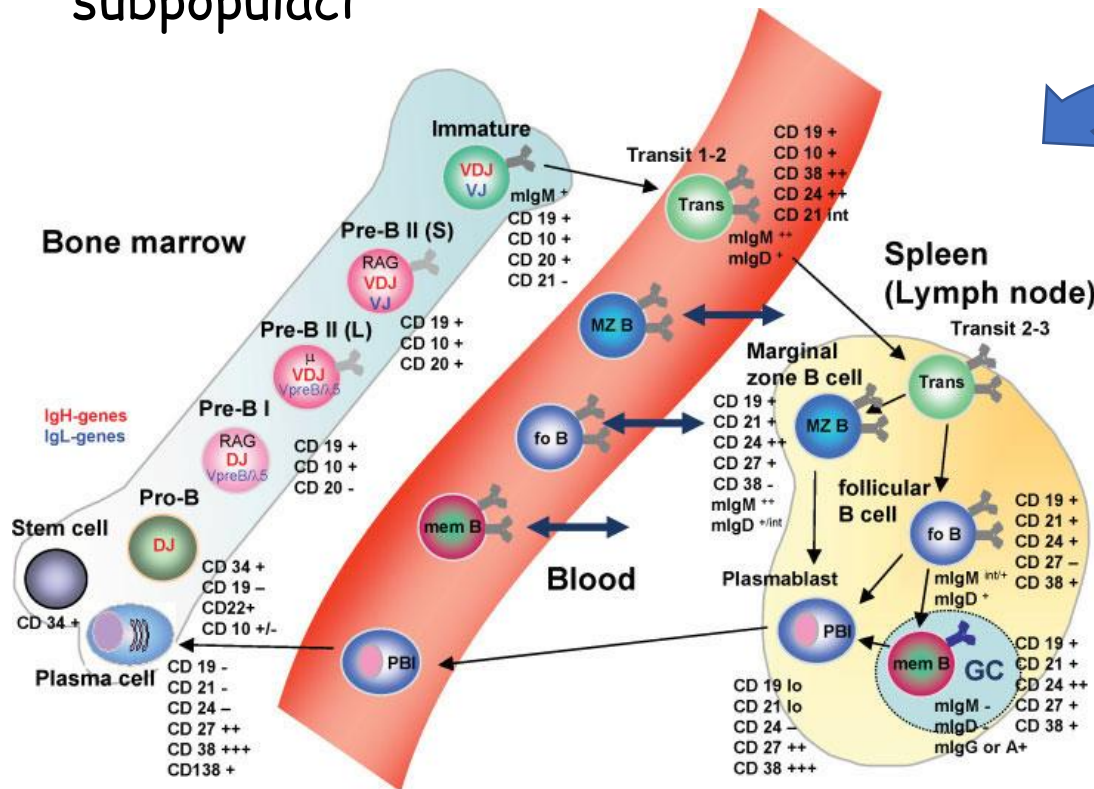
fyziologické zastoupení z celkových lymfocytů
30-60 %   **15-35 %**

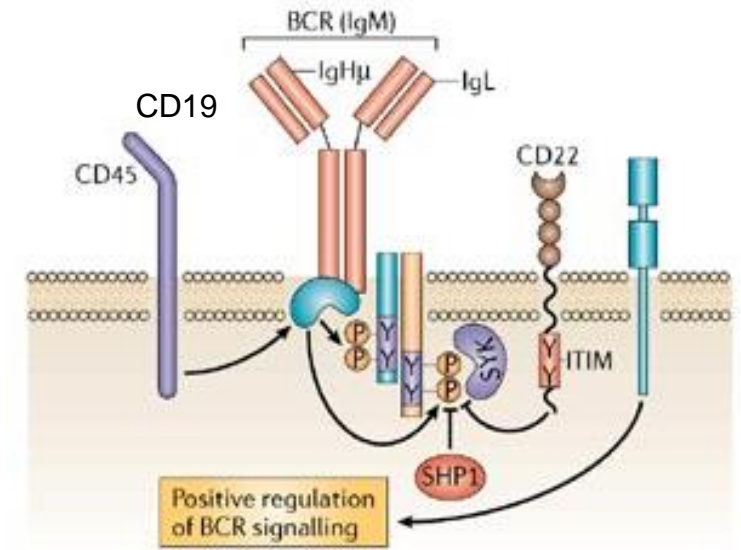
B lymfocyty

CD19, CD20 - povrchové molekuly využívané k detekci B lymfocytů v průtokové cytometrii

Vhodně zvolená kombinace dalších CD znaků slouží k charakterizaci jednotlivých vývojových stadií a funkčních subpopulací

CD19 součástí B-bunečného receptoru BCR

Copyright © 2006 Nature Publishing Group
Nature Reviews | Immunology

Expresse CD znaků na povrchu B lymfocytů během jejich vývoje v kostní dřeni, sekundárních lymfatických orgánech a periferní krvi

(Warnatz K, Schlesier M 2008)

Fyziologické zastoupení v periferní krvi: 7-23 % z lymfocytov

NK (Natural Killer) bunky

$CD16^+CD56^+CD3^-$ - charakteristické povrchové markery

Fyziologické zastoupení v periferní krvi: **6-20 % z lymfocytů**

- rozeznávají buňky, které mají na povrchu abnormálně málo MHC I - nádorové a virově infikované buňky
- používají cytotoxické mechanismy (perforin, granzymy)

Pozor!!!

NK**T** bunky: $CD16^+CD56^+ CD3^+$

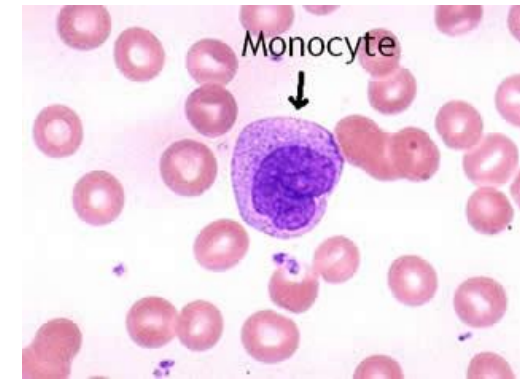
Monocyty

CD14 - povrchová molekula charakteristická pro monocyty
Fyziologické zastoupení v periferní krvi: **0-10 % z leukocytů**

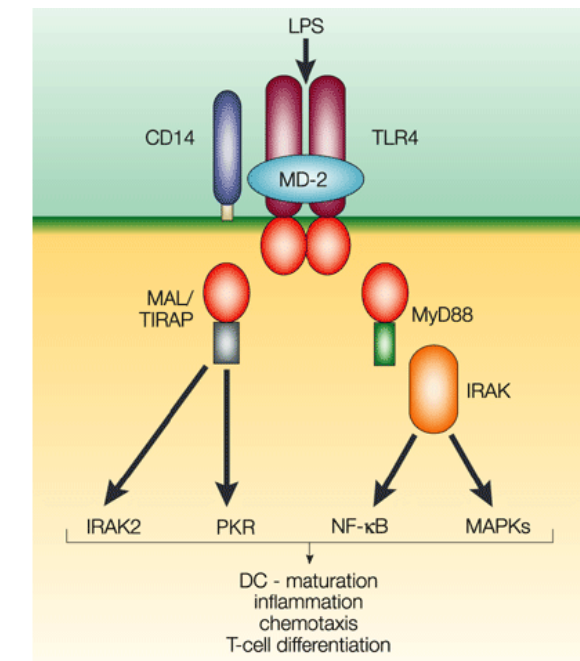
- součást nespecifické imunity
- schopnost fagocytózy
- tkaňová forma = makrofág

Na svém povrchu exprimují HLA DR
(Human Leukocyte Antigen DR isotype)

- navázání peptidů z pohlcených patogenů →
→ rozpoznání pomocnými T-lymfocyty
- APC = antigen prezentující buňka

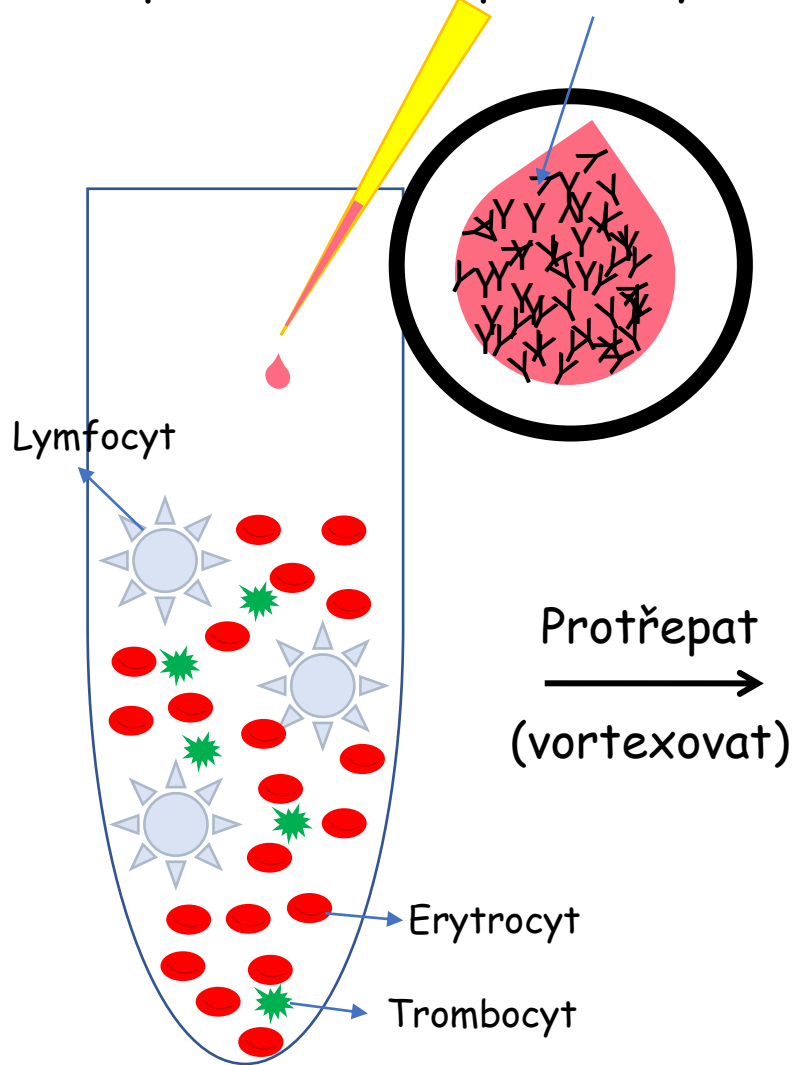

CD14 jako koreceptor TLR4
- rozpoznání bakteriálních lipopolysacharidů (LPS)

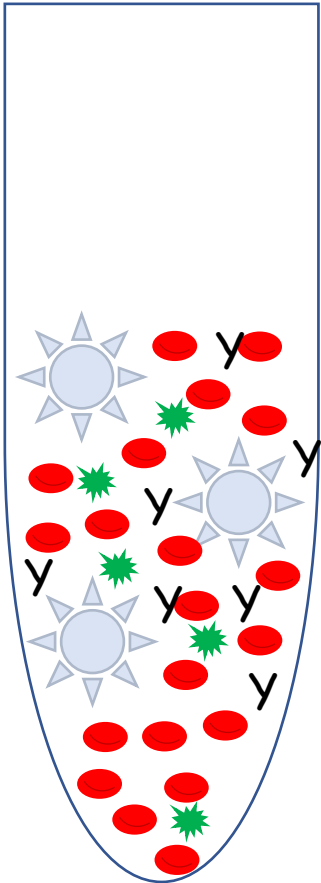
Příprava vzorku na FACS

Pipetovat MIX potřebných MPL

Vzorek krve 45 μ l

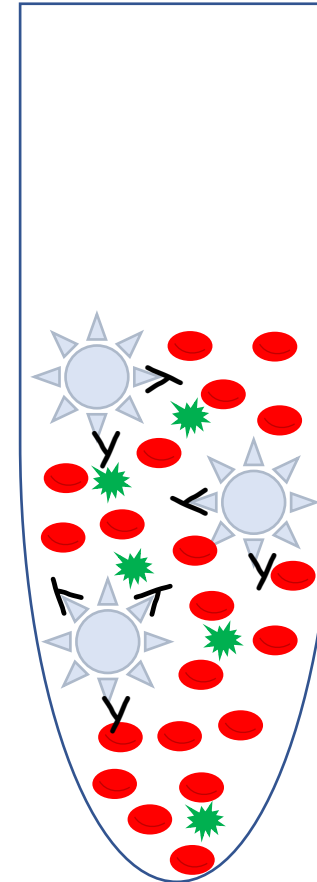
Volné MPL - vazba na receptory

Vzorek krve 45 μ l + MPL

30min.
inkubace
→
tma
lab. teplota

Plná krev značená MPL

Lýza erytrocytů

- Erytrocyty přítomné ve vzorku zahlcují cytometr proto po značení plné krve MPL je nutné erytrocyty lyzovat
- Ke vzorku se postupně přidává:
  - **Roztok A: 600ul**
    - Příprava roztoku A: 1,5 l destilované vody + 1,8 ml 99% kyselina mravenčí - způsobuje lýzu erytrocytů v kyselém prostředí
  - **Roztok B: 300ul**
    - Příprava roztoku B: 1,5 l destilované vody + 9,0 g bezvodého Na_2CO_3 , 21,75 g NaCl , 46,95 g bezvodého Na_2SO_4 - alkalický roztok = zastavení lýzy a úprava pH
  - **Roztok C: 100ul**
    - Příprava roztoku C.: 1,5 l PBS (pH 7-7,4) + 15 g paraformaldehydu - fixace buněk

Vzorky se do začátku měřání uchovávají ve tmě při 4°C

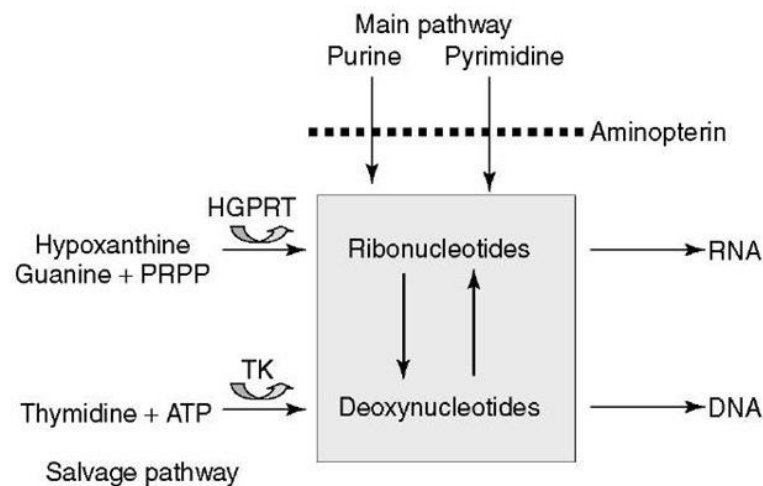
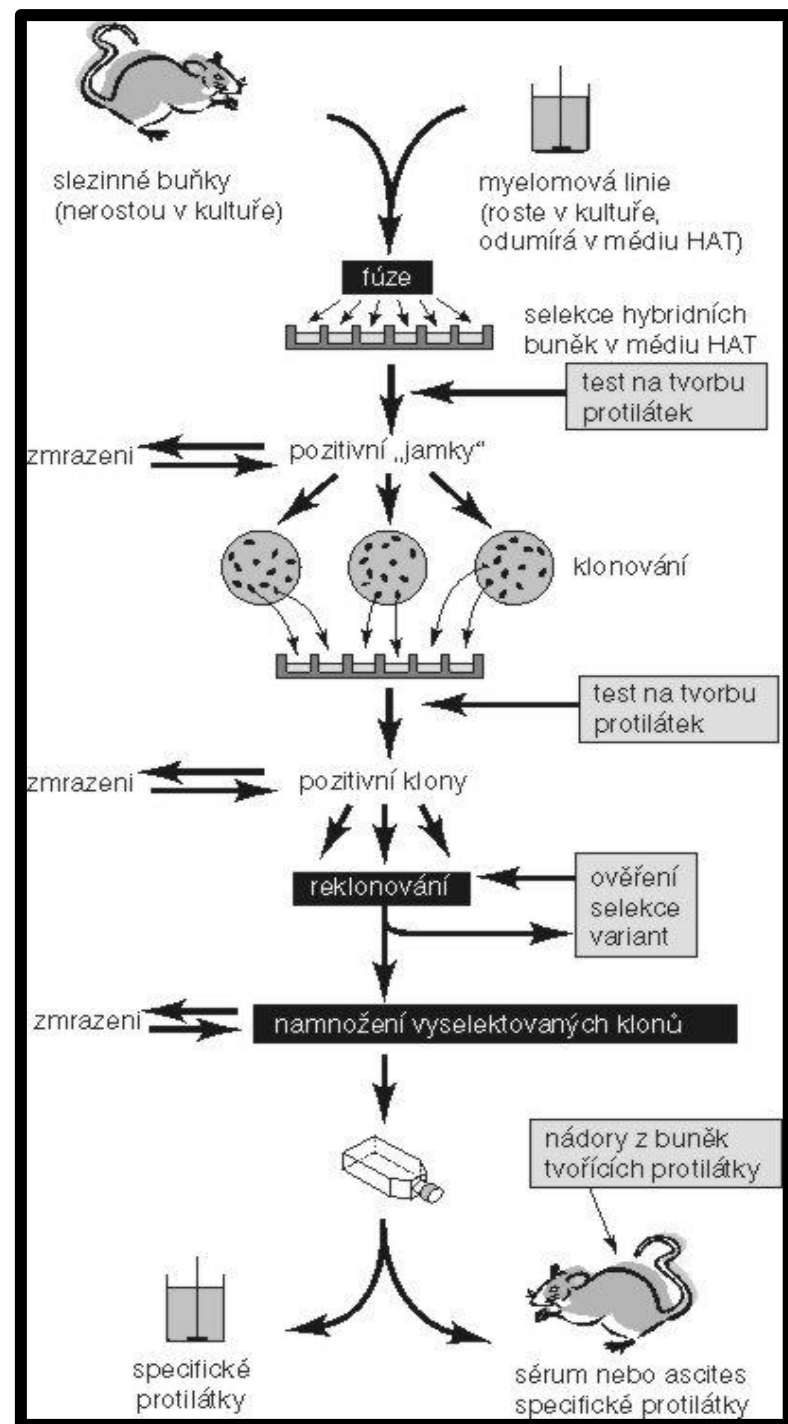
Automatický lyzátor TQ-prep od firmy Beckman Coulter používaný na lýzu erytrocytů

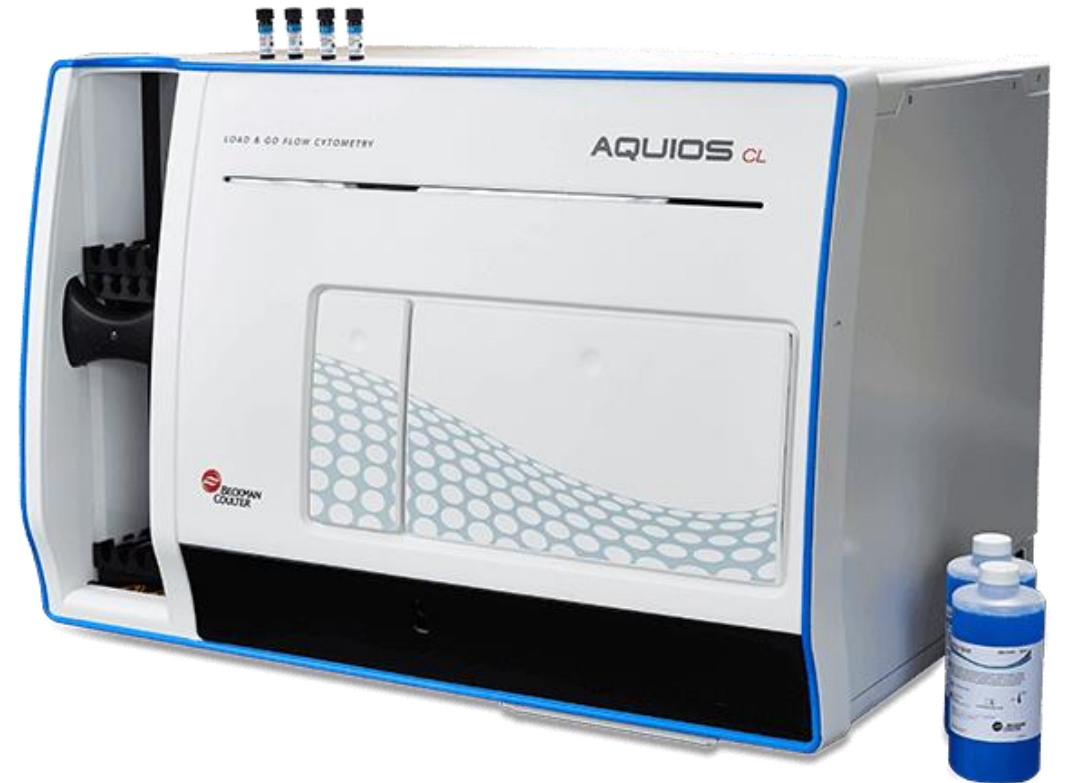
Proces výroby MPL

Monoklonální protilátky (MPL)

- produkt jediného klonu B lymfocytů (klonů vzniklých fúzí buněk produkujících Ab a myelomových buněk, které schopnost produkce vlastních Ig ztratili) nastimulovaných příslušným antigenem
- totožné a specifické proti jednomu epitopu na povrchu použitého antigenu

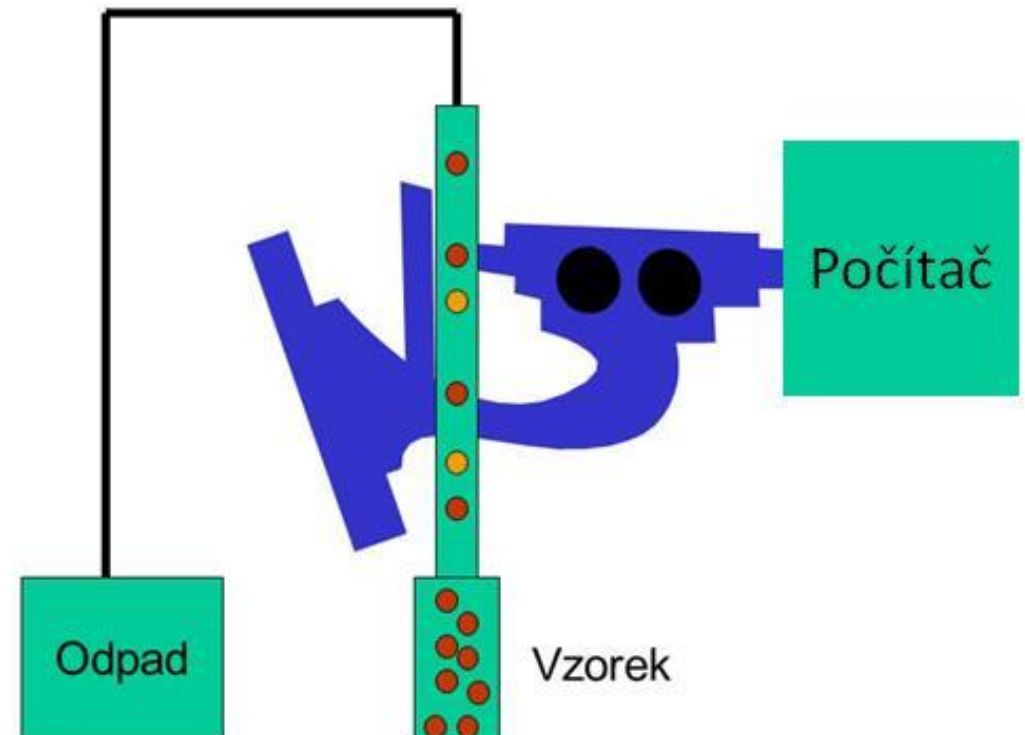
Průtoková cytometrie (Flow Cytometry, FACS)

flow+cyto+metrie - „měření buněk v pohybu“

- možnosti analýzy mnoha vlastností a charakteristik na úrovni jedné buňky během krátkého časového úseku
- měření současně více než 20 markerů na jedné buňce
- určování fenotypu buněk, monitorování odpovědi na léčbu, výzkum signalizačních drah
- klíčovým nástrojem pro výzkum poruch krvetvorby

Průtoková cytometrie je technologie umožňující současně měření a analýzu několika fyzikálních a chemických vlastností jednotlivých částic, které jsou unášeny v proudu kapaliny a prochází paprskem světla.

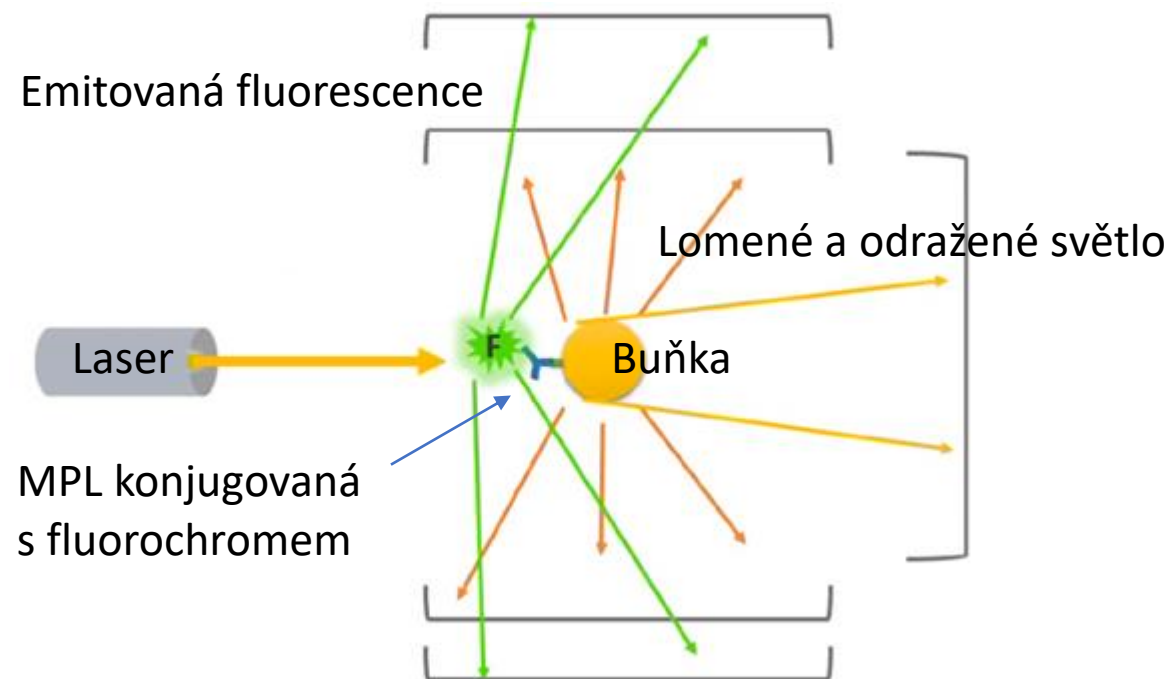
Využití

- Klinické využití (imunofenotypizace a měření funkčních vlastností buněk)
- Buněčná biologie (DNA, RNA analýza)
- Mikrobiologie (rezistence na antibiotika, kintetika)

Co měříme:

- **Lomené a odražené světlo** - při průchodu buněk laserovým paprskem dochází k jeho lomu a odrazu na buněčném povrchu a buněčných organelách
- **Emitovanú fluorescenci** - pokud použijeme MPL konjugované s fluorochromem
- částice velikosti 0,2-150 μm
- prokaryotické a eukaryotické buňky
- virové částice, bakterie, houby
- komplexy Ag-Ab

Princip průtokové cytometrie

Při průchodu částic laserovým paprskem dochází k rozptylu světla a k fluorescenci navázaných fluorochromů

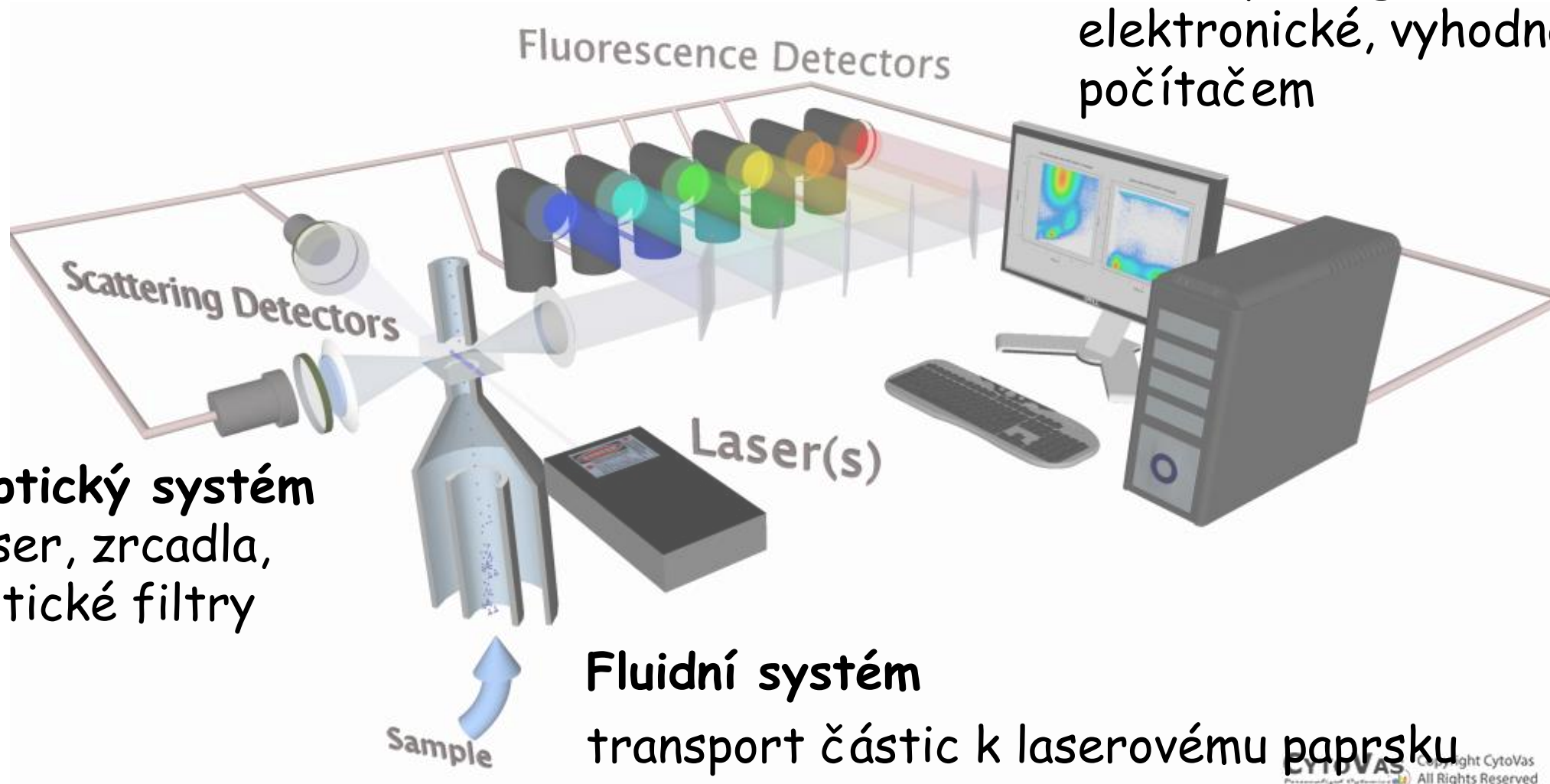
Světelné signály jsou převedeny na elektrické pomocí detektorů (fotonásobiče)

Na každé buňce je možné změřit několik parametrů zároveň

Naměřená data se ukládají a dále analyzují

Cytometr je tvořen třemi hlavními systémy

Elektronický systém převod detekovaných světelných signálů na signály elektronické, vyhodnocované počítačem

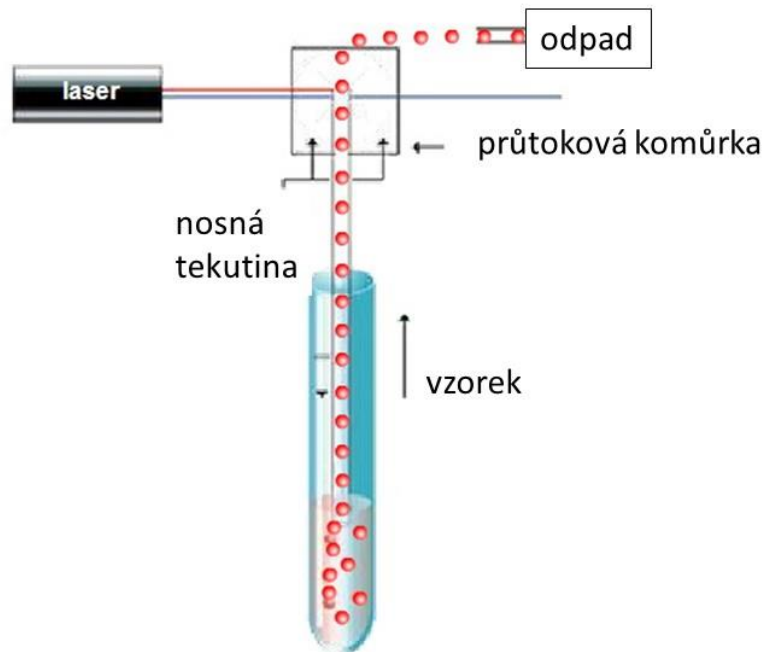

Optický systém
laser, zrcadla,
optické filtry

Fluidní systém
transport částic k laserovému paprsku

Fluidika

- zajišťuje transport bb. v nosné tekutině (pod tlakem) do průtokové komory
- buňky se pohybují jedna za druhou

Řez průtokovou komorou:
uprostřed vzorek (bunečná suspenze)
unášaná nosnou kvapalinou (sheath fluid)

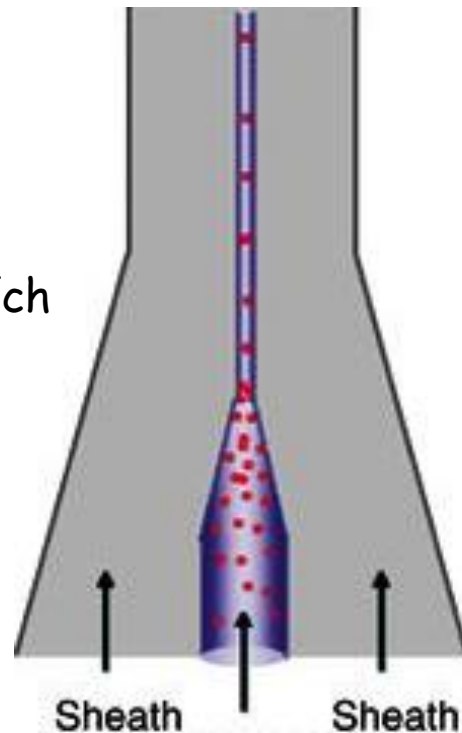
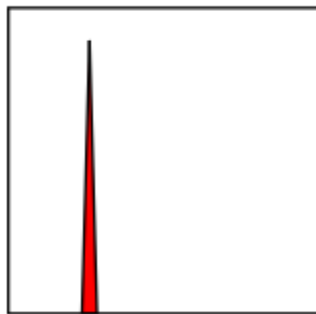

Hydrodynamická fokusace

- jev, který zabezpečuje uspořádání buněk jednotlivě za sebou
- rozdíl v tlaku a rychlosti nosné tekutiny a suspenze částic
- vzorek, např. buněčná suspenze je vstříknut doprostřed tzv. sheath fluid (nosná kapalina)
- nosná kapalina postupně strhává jednotlivé buňky a uspořádává je do řady za sebou
- tlak nosnej kapaliny je nastavený výrobcem, měnit můžeme tlak vzorku (nastavení rychlosti průtoku buněk)

Nízky tlak vzorku

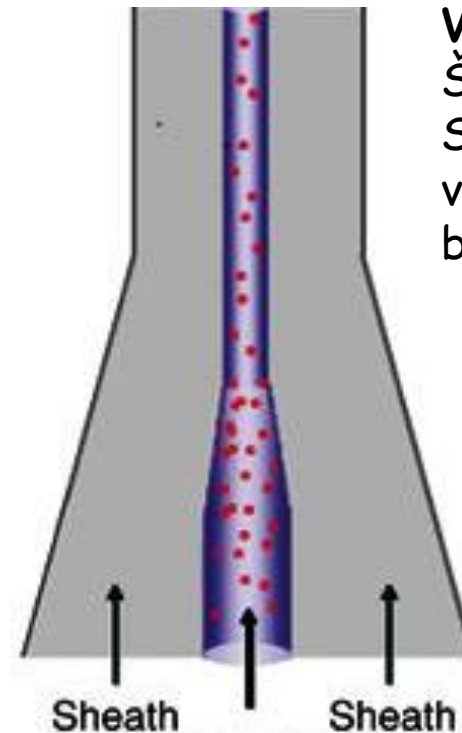
Úzký proud vzorku
Menší průtok buněk
Přesnější měření
vhodné např. pro DNA
analýzu a měření funkčních
vlastností

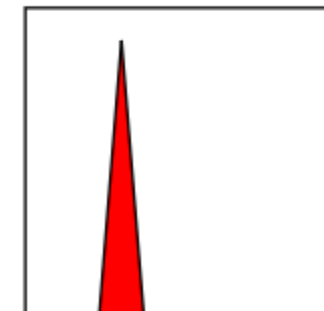
Vzorek

Vysoký tlak vzorku

Široký proud vzorku
Sbírání velkého počtu částic
vhodné např. na imunofenotypizaci
buněk

Vzorek

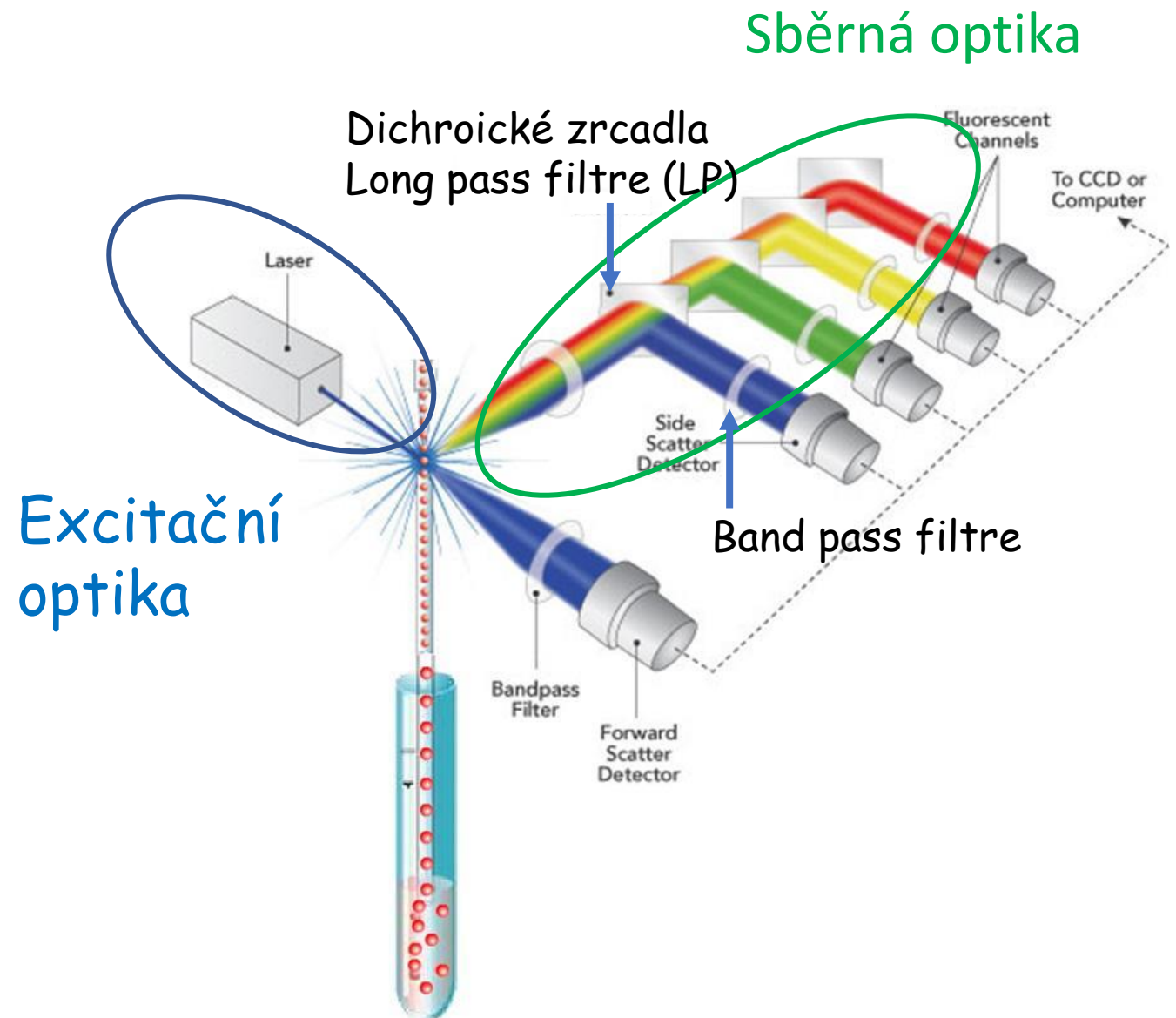
Optika

- **Excitační optika**

laser a systém čoček, které zaostřují a směřují laserový paprsek - před ozářením částic

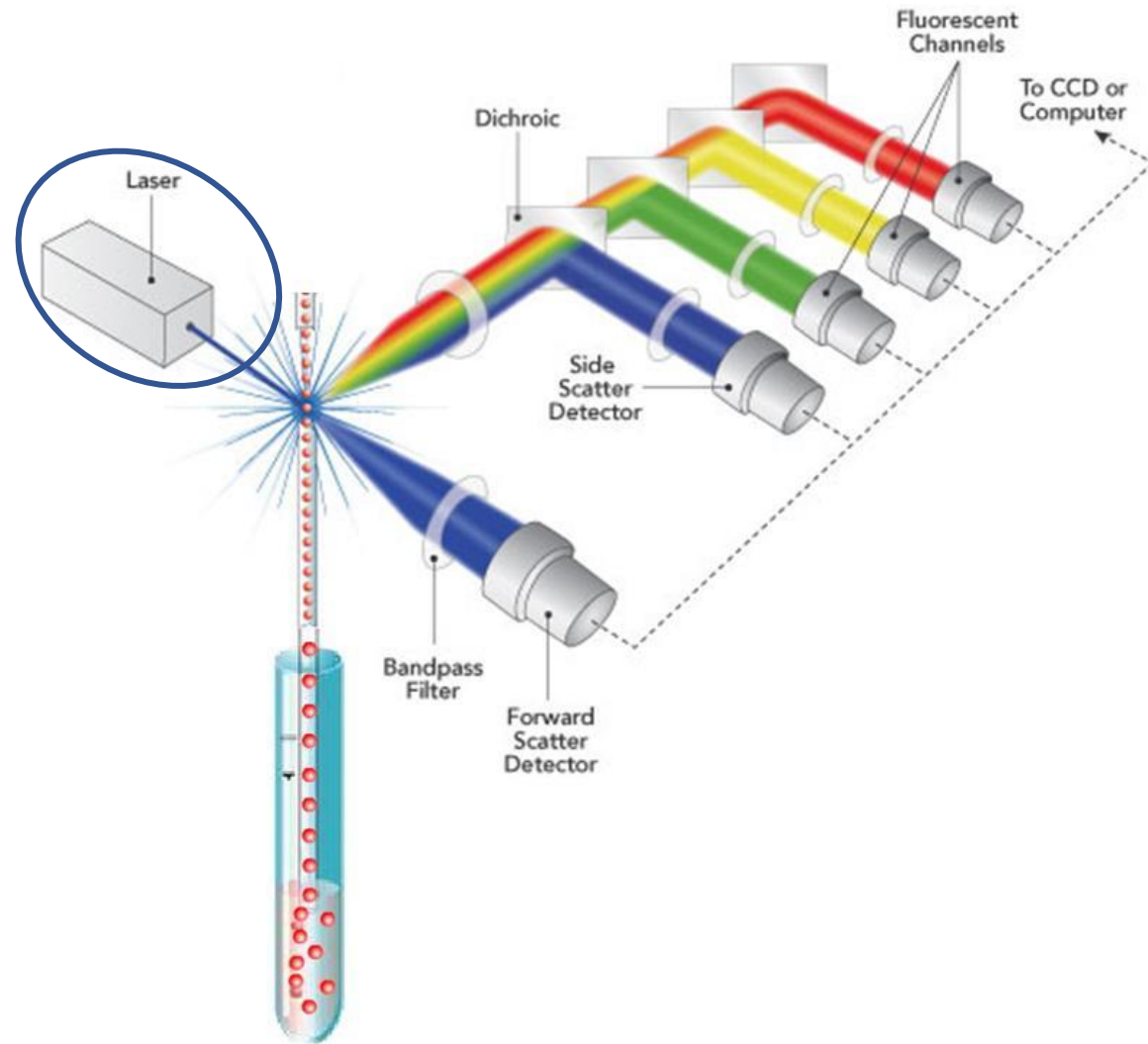
- **Sběrná optika**

soustava čoček, která vede a rozděluje světlo do různých vlnových délek na příslušné detektory - odražené a fluorescenční záření po ozáření částic

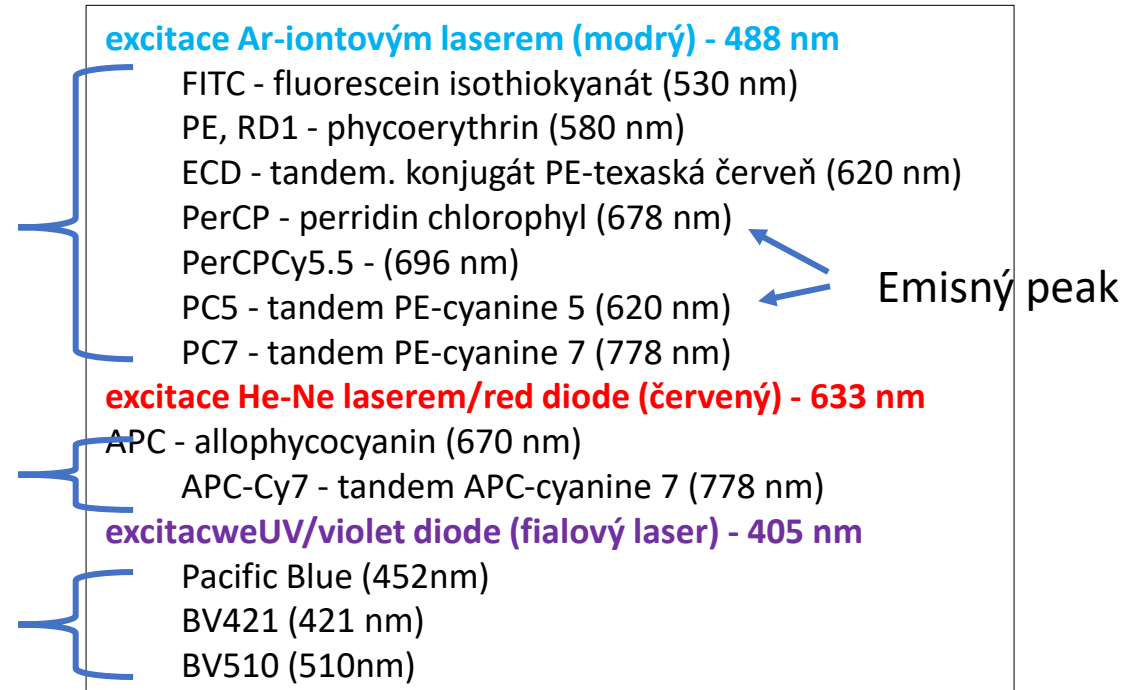
Lasery - zdroj záření

- každý cytometr obsahuje jako zdroj záření laser
- dnes: nejčasteji využívané 3 až 4 lasery v cytometru
- každý laser má charakteristickou vlnovou délku záření → excitace různých fluorochromů

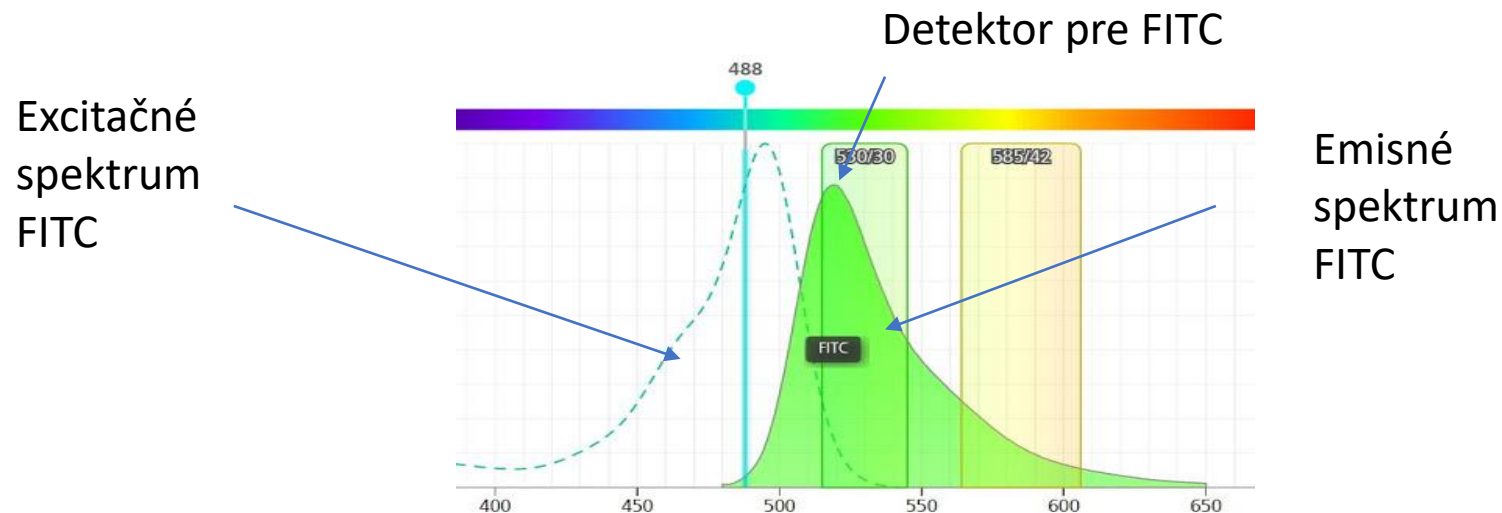
Emisní peak: při ozáření fluorochromu paprskem laseru je emitované záření určité vlnové délky. Podle nejvyšší intenzity vlnové délky emitovaného záření se volí vhodný detektor pro daný fluorochrom.

Fluorochromy excitovatelné jednotlivými lasery

Sběr optického signálu v průtokové cytometrii

- Fluorochrom - po ozáření paprskem laseru dochází k emisi světla v rozsahu určitých vlnových délek - například FITC po ozáření argonovým laserem s vlnovou délkou 488 nm emituje světlo v rozsahu 480 - 674 nm, emisní maximum = emisní pík má v 521 nm.
- Detektor pro měření fluorescence emitované FITC by měl mít rozsah detekovaných vlnových délek mezi 500 - 560 nm - v závislosti na výrobci cytometru.

Sběr optického signálu v průtokové cytometrii

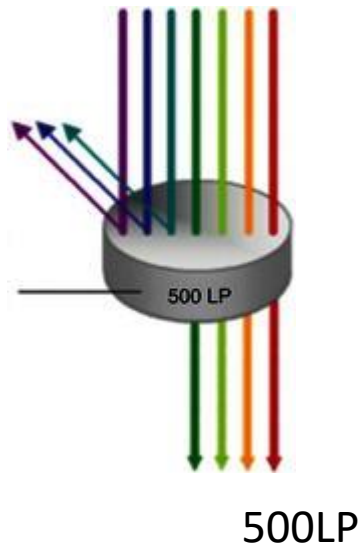
- ve vícebarevné průtokové cytometrii dochází k emisi několika fluorochromů najednou - tj. je emitované záření různých vlnových délek a je nutné takto vzniklé záření rozdělit tak, aby bylo jasné, co vyzařují jednotlivé fluorochromy
- při výběru fluorochromů se v průtokové cytometrii postupuje tak, aby se píky emisních spekter nepřekrývali

Optické filtry

- součást sběrné optiky
- odfiltrování vhodné vlnové délky emitovaného světla před dopadem na detektor

Long Pass (LP)

Propoští všechny délky vyšší než uvedená vlnová délka

Slouží k rozdělení emitovaného světla například tak, že propouští záření vyšší než 500 nm – tím dojde k oddělení např. odraženého světla laseru, který má vlnovou délku 488 nm. Takto upravené propuštěné záření je rozdělené dalšími filtry.

Optické filtry

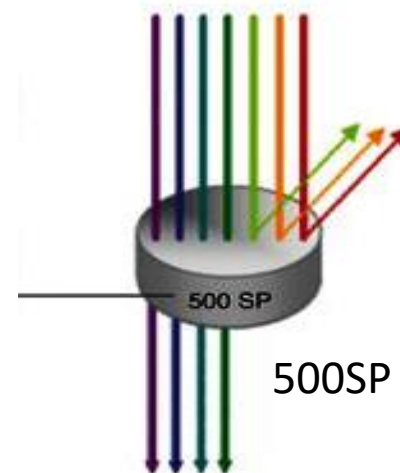
Pro usměrnění záření dopadajícího na detektory pro jednotlivé fluorochromy potřebujeme rozdělit emitované záření tak, aby na určitý detektor dopadalo záření v daném rozsahu vlnových délek. K tomu potřebujeme short pass filtry a band pass filtry.

Short pass filter propouští záření kratší vlnové délky a záření s vyšší vlnovou délkou odrazí. Propuštěné záření putuje směrem k detektoru, kde je jeho rozsah upravený pomocí band pass filtrů - propuštěno je záření vlnové délky typické pro emisní pík jednoho určitého fluorochromu.

Odražené záření putuje k dalším short pass filtrům, které následně propouští záření vyšší vlnové délky než v předešlých short pass filtrech.

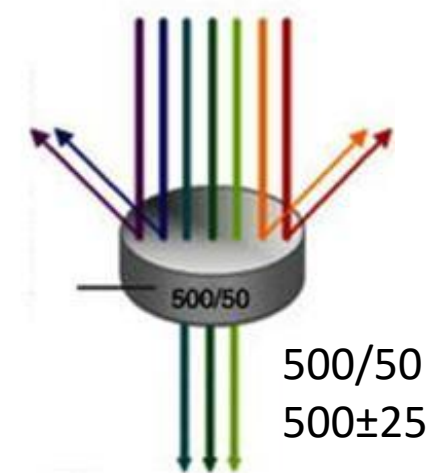
Short Pass (SP)

Prepoští všechny délky kratší než daná vlnová délka

Band Pass (BP)

Propuští specifické rozmezí vlnových délek

Optické filtry

Dichroické filtry (zrcadla)

- usměrňují odražené a emitované záření do detekční dráhy směřující k detektorům
- rozdělují odražené a fluorescenční záření tak, aby dopadalo na vhodný detektor
- nejčastěji umístěné pod úhlem 45° , v tom případě část světla odráží pod úhlem 90° , část propouští
- jsou používány jako **long pass** a **short pass** filtry

Elektronika

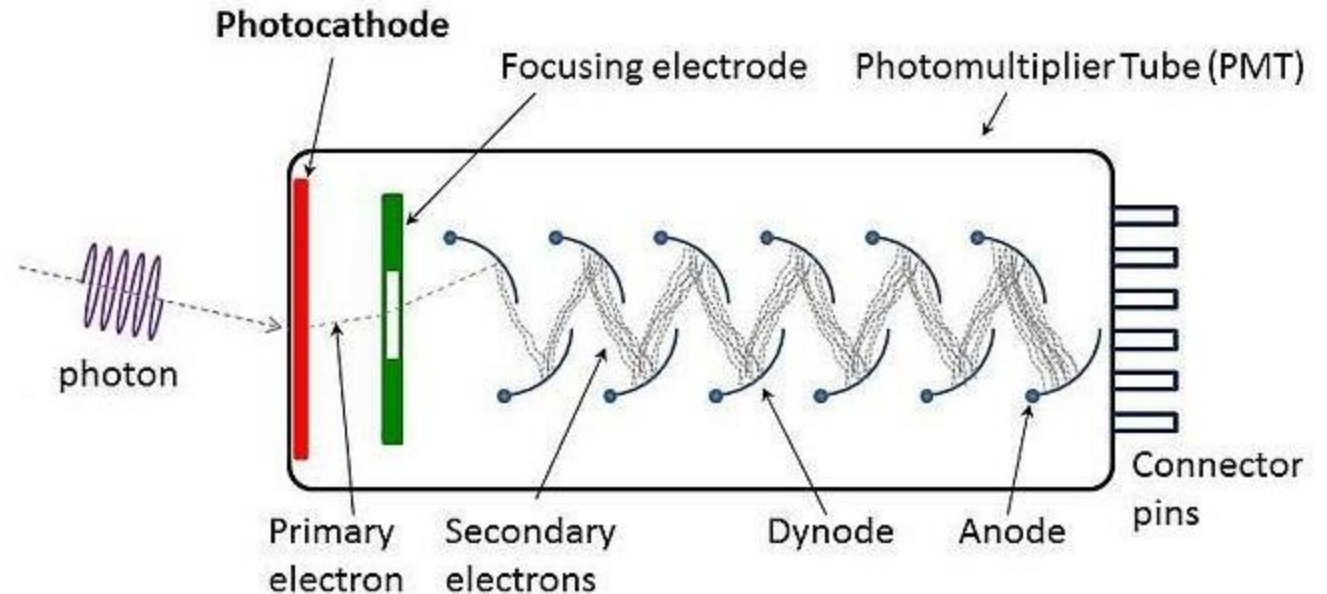
- Světelné signály jsou převáděny na elektrické
- Typy detektorů:
  - lavinové fotodiódy: detekce FSC
  - fotonásobiče PMT (PhotoMultiplierTube): detekce SSC a fluorescence

PMT

- velmi citlivé, jsou schopné zachytit i slabé signály
- zvyšují signál primárního dopadajícího záření

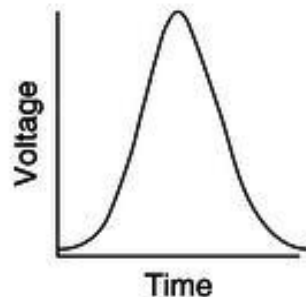
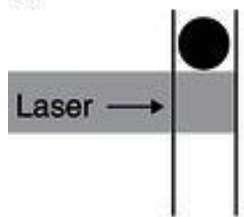
Princíp PMT

Záření ve formě fotonů dopadá na fotokatodu. Z ní jsou na základě fotoelektrického jevu vyraženy elektrony, které jsou dále usměrněny na tzv. dynody (katody z pozitivním napětím). Na jednotlivé dynody je priváděné stále vyšší napětí, což umožňuje urychlení elektronů a zvýšení jejich energie. Urychlené elektrony mají dostatek energie na vyražení dalších elektronů z povrchu dynod. Počet elektronů exponenciálně roste. Vyražené elektrony dopadají nakonec na anodu, na které dochází ke vzniku napěťového pulzu. PMT umožňuje přeměnit slabý počátečný signál na silný napěťový pulz.

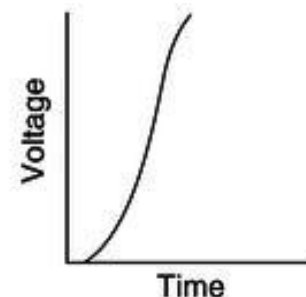
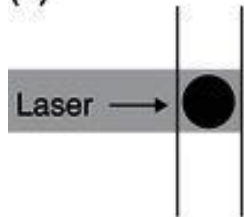

Vznik napěťového pulzu / Intenzita fluorescence

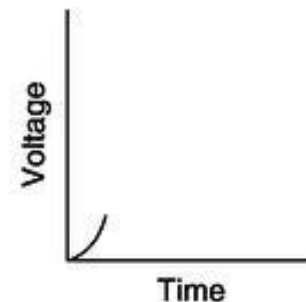
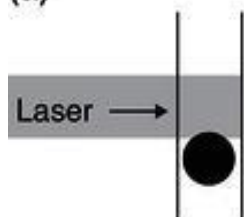
(c)

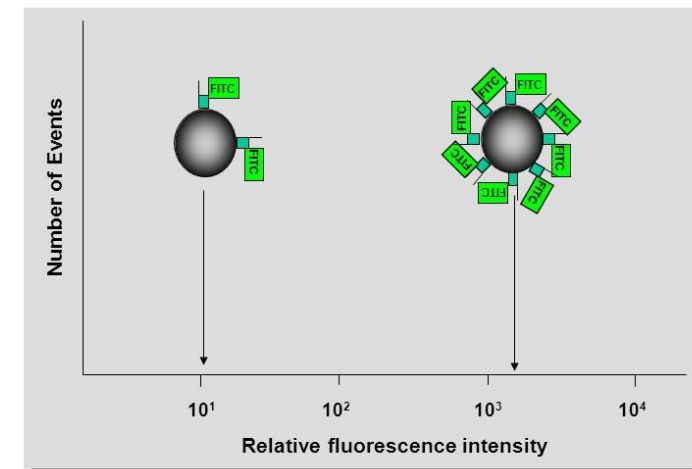
(b)

(a)

- přechod buňky laserovým paprskem generuje vznik napěťového pulzu na detektoru
- velikost napěťového pulzu je daná intenzitou záření (intenzitou fluorescence), které dopadlo na PMT
- intenzita fluorescence závisí na:
  - expresi jednotlivých povrchových znaků
  - počtu navázaných fluorochromů
  - na síle fluorochromu (fluorochromy nevykazují stejnou intenzitu fluorescence)
- napěťovým pulzům jsou pomocí převodníků přidělené digitální hodnoty rozdělené do 0-1024 kanálů na základě velikosti pulzu
- každý z těchto kanálů odpovídá určité intenzitě fluorescence

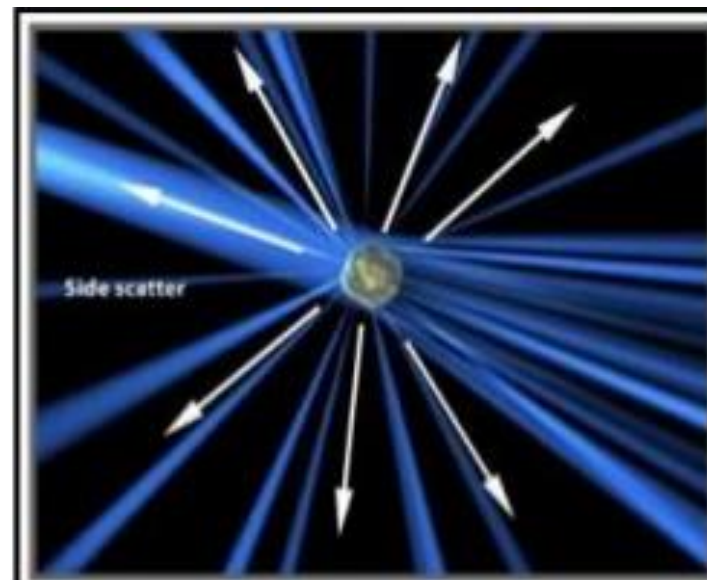
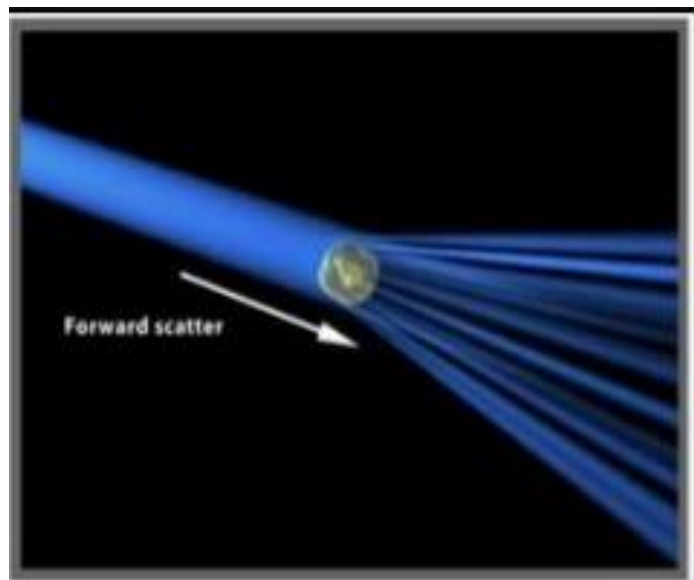
Velikost vs. granularita

- Velikost a členitost buňky určujeme na základě rozptylu záření (light scatter): procházející částice vychýlí dopadající záření

Forward Scatter (FSC) – rozptyl záření v přímém směru → závisí na velikosti buněk = určuje velikost

Side Scatter (SSC) – rozptyl záření do stran → závisí na členitosti buněk = určuje granularitu

- Stačí jeden laser
- Není to fluorescenční záření (nepotřebujeme MPL s fluorochromi)

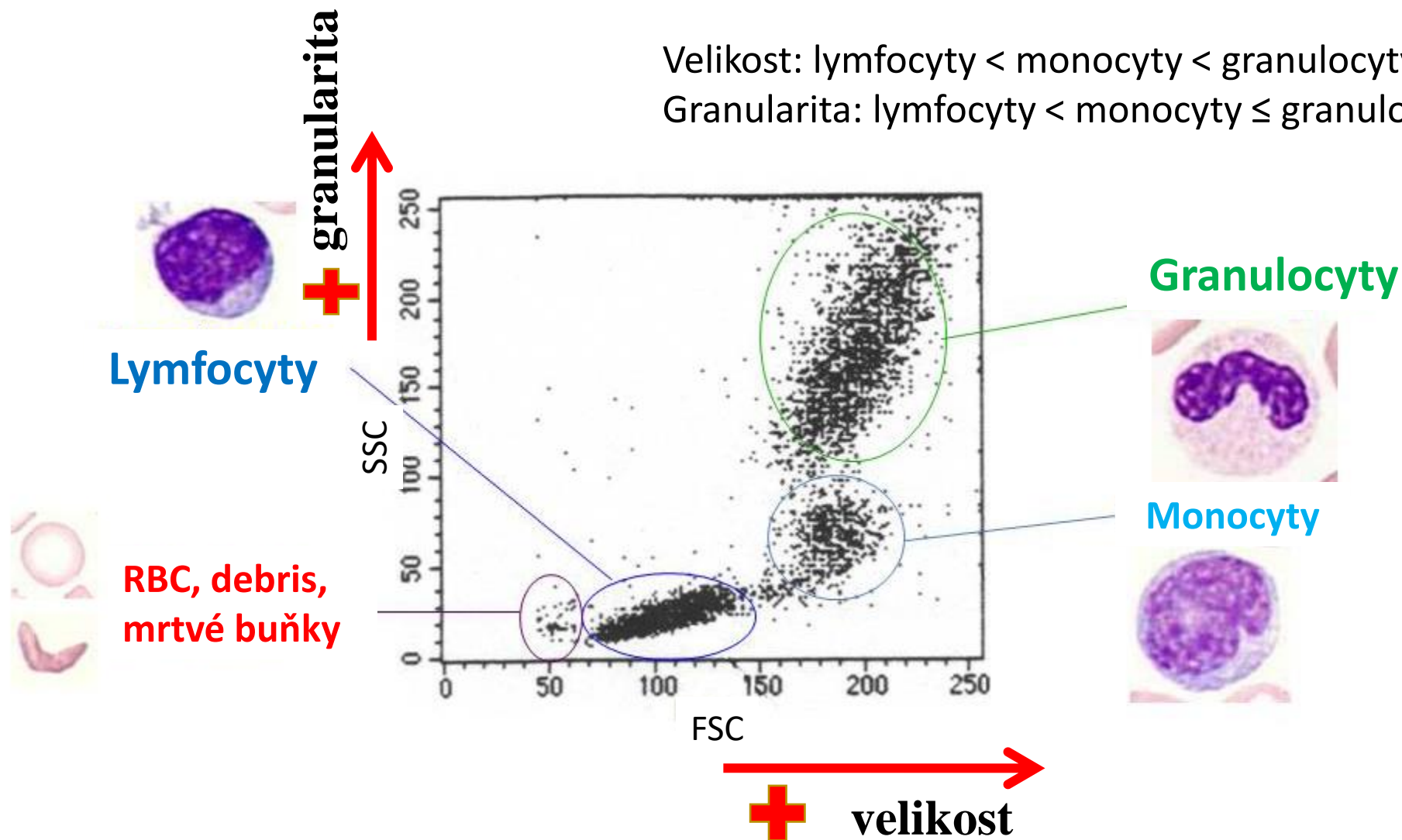

FSC vs. SSC

Kombinací FSC a SSC získáváme rozlišení základních subpopulací leukocytů

Velikost: lymfocyty < monocyty < granulocyty

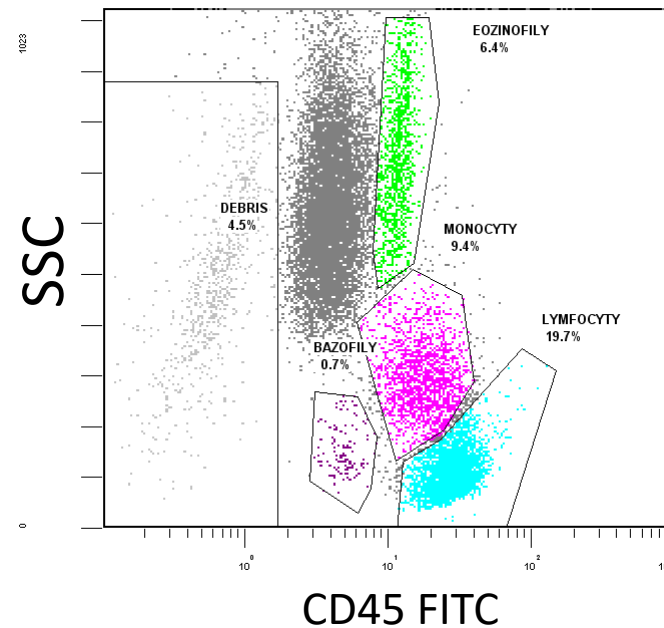
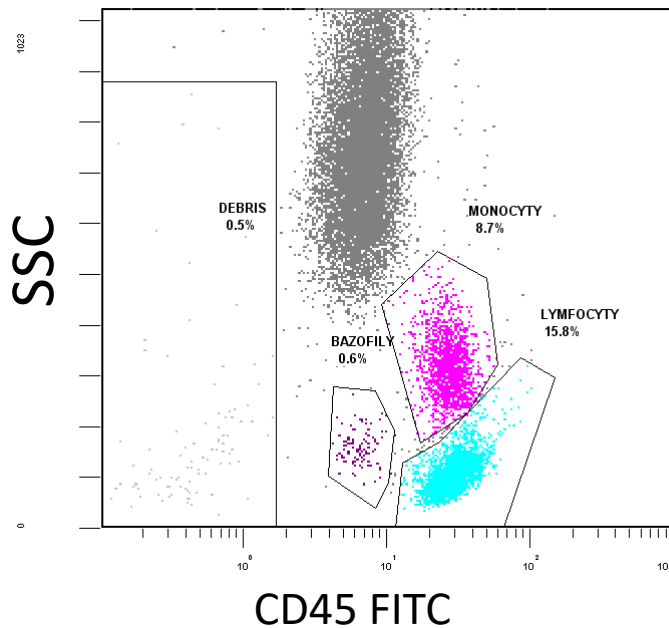
Granularita: lymfocyty < monocyty ≤ granulocyty

Diferenciální rozpočet

Stanovení relativního počtu leukocytárních a lymfocytárních subpopulací pomocí průtokové cytometrie

$$x \% \text{ Lymfocyty} + y \% \text{ Monocyty} + z \% \text{ Granulocyty}$$
$$x+y+z = 100 \% = \text{Leukocyty}$$

$$x_1 \% \text{ T-lym.} + x_2 \% \text{ B-lym} + x_3 \% \text{ NK bunky}$$
$$x_1+x_2+x_3 = 100 \% = \text{Lymfocyty}$$

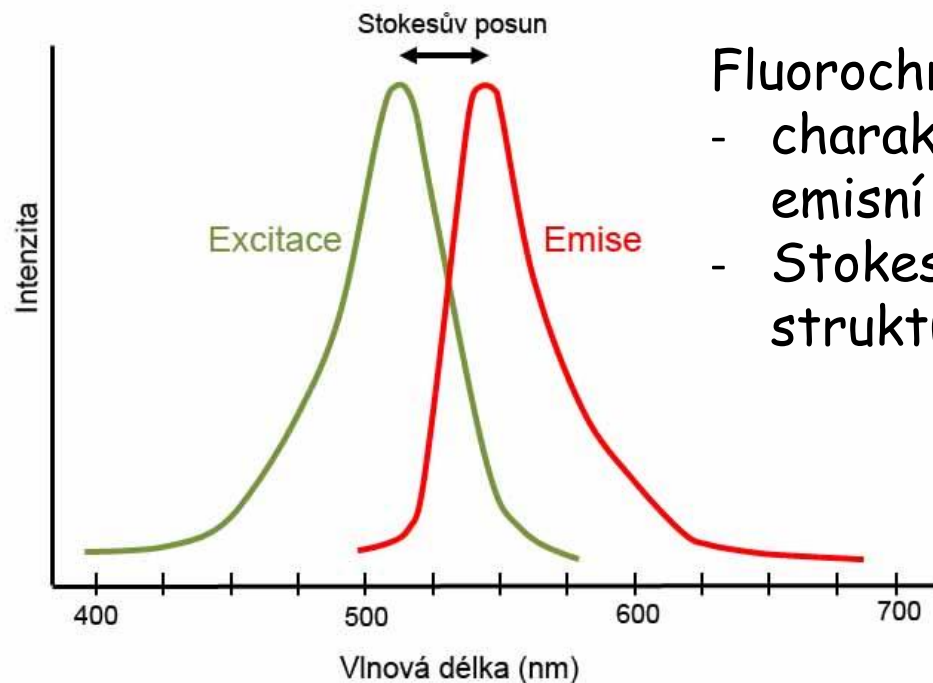
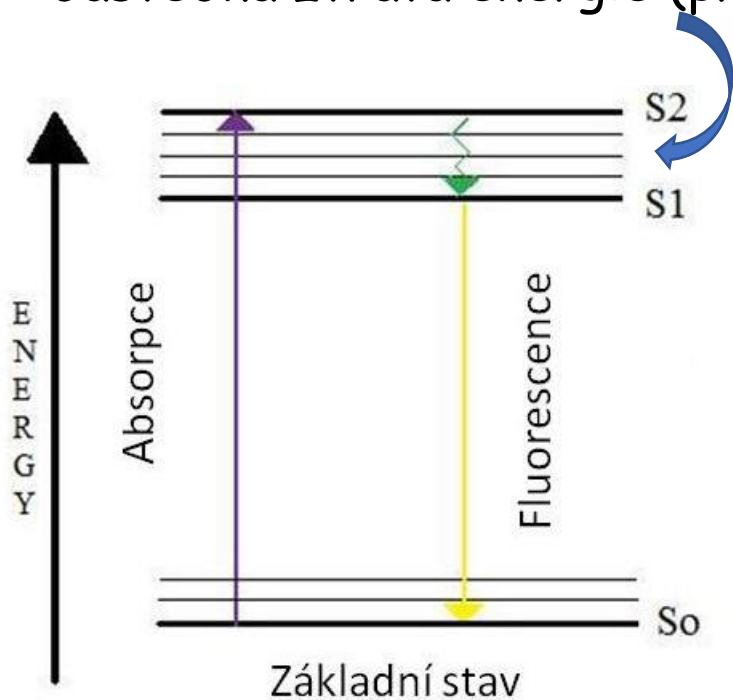
$$x_{11} \% \text{ CD4 Th} + x_{12} \% \text{ CD8 Tc}$$
$$x_{11} + x_{12} = 100 \% = \text{T-lymfocyty}$$

CD45- panleukocytární znak, přítomný na všech leukocytech

Fluorescence

Mnoho buněk má stejnou anebo podobnou morfologii- na základě exprese povrchových znaků je můžeme rozdělit do skupin:

- využívají se k tomu monoklonální Ab značené **fluorochromy** specifické k určitému epitopu
- fluorochrom je molekula schopná absorbovat záření specifické vlnové délky (excitace) a následně vyzářit kvantum energie (emise) ve formě fluorescenčního záření
- částečná ztráta energie (přeměna na teplo) = Stokesův posun

Fluorochrom

- charakteristické excitační a emisní spektrum
- Stokesov posun je daný strukturou molekuly

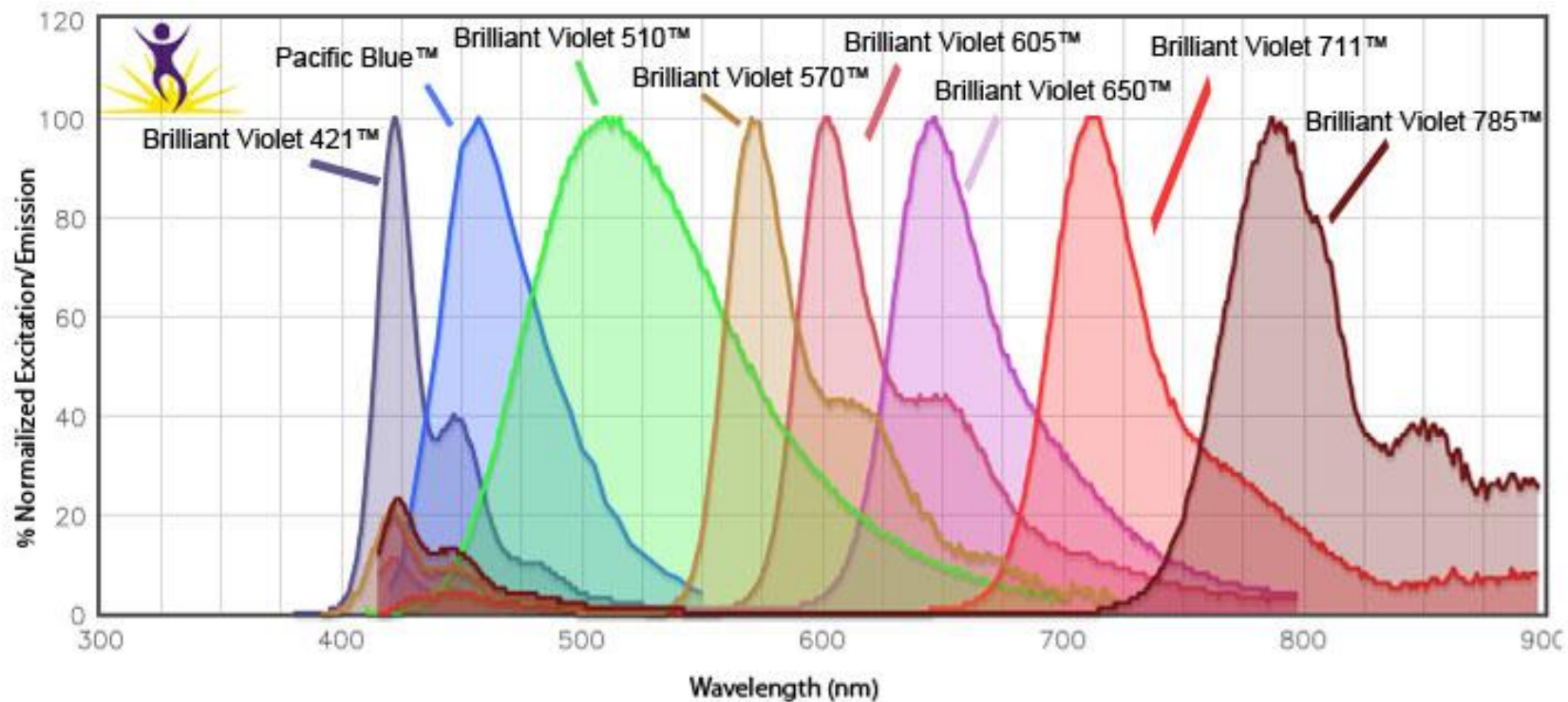
Fluorochromy

- jsou excitované vhodnou vlnovou délkou (nutné zvolit správný laser)
- emitují světlo specifické vlnové délky (nutné zvolit detektor ve správném pásmu vlnových délek)
- i neznačené bunky mohou být fluorescenční kvůli slabé **autofluorescenci**

- Polycyklické organické molekuly a jejich deriváty
  - **Fluorescein isothiokyanát (FITC)**, Cyaniny, Texas Red, rada Alexa, Pacific a Cascade
  - AmCyan, Propidium Iodide, 7-AAD, CFSE
- Fluorescenční proteiny
  - **Phycoerythríny (PE)**, Allophycocyaniny, PerCP, GFP,...
- Quantum Dots

Schopné absorbovat fotony budícího záření (napr. 488 nm) a následně (10^{-8} s) emitovat fotony s delší vlnovou délkou (nap. 500 - 800 nm). Fluorescenční záření má tedy jinou „barvu“.

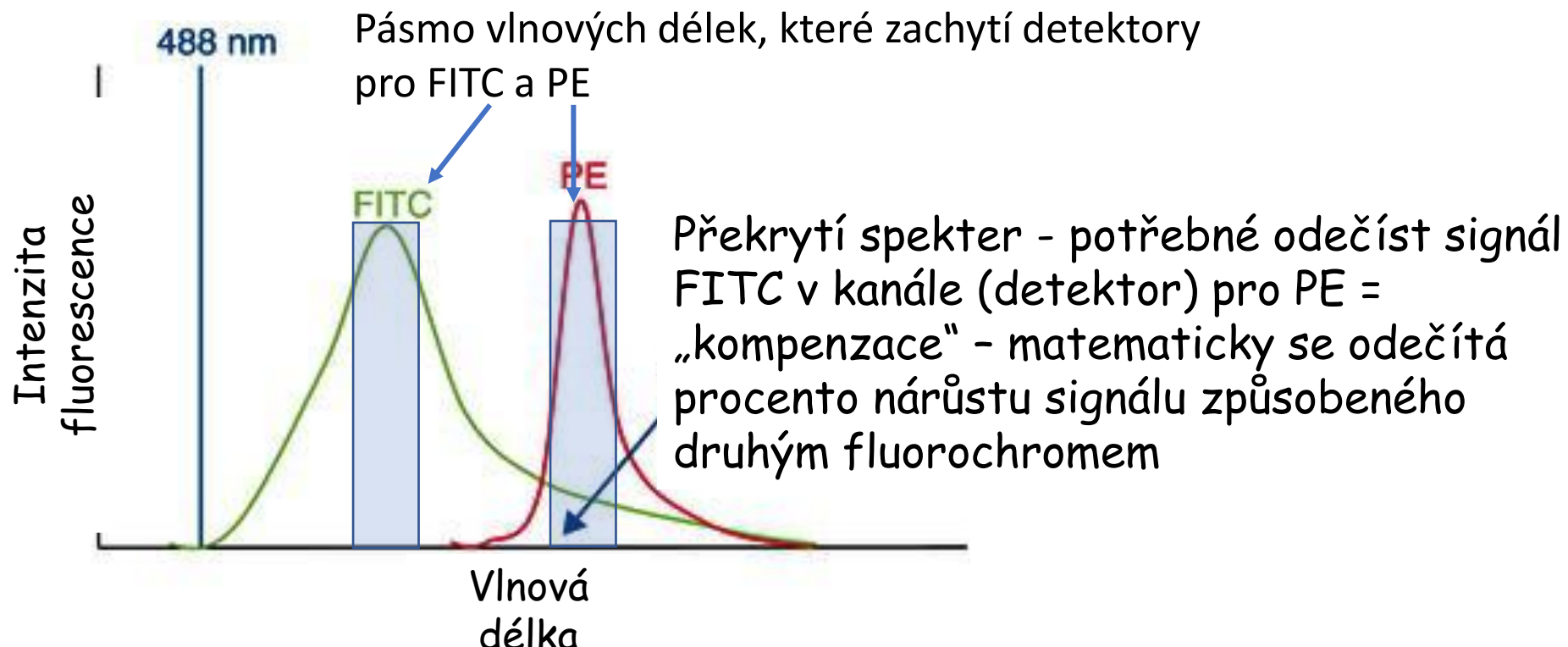
Ukázka překrytí emisních spekter některých fluorochromů

Emisné
spektra

Překrytí spekter

- Fluorochromy typicky emitují světlo v širokém spektru vlnových délek
- V závislosti na uspořádání filtrů, detektory mohou zachytit fluorescenci od jiných fluorochromů, které jsou detekované v jiných kanálech (přesvit, překrytí)

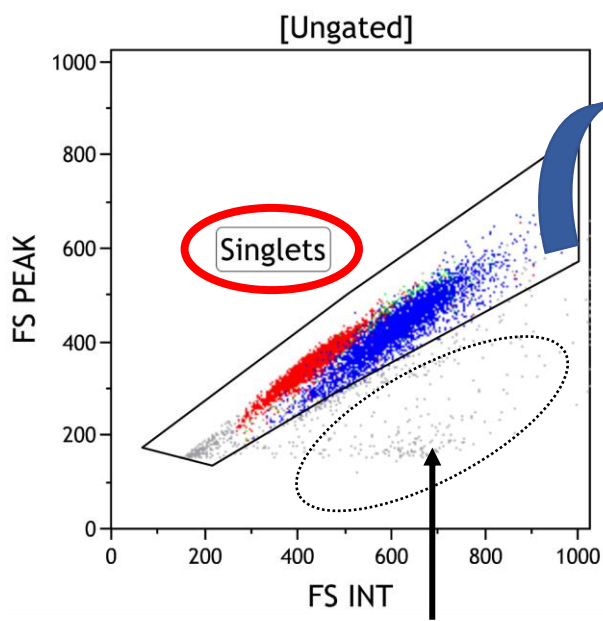

Analýza naměřených dat – Gating Strategy

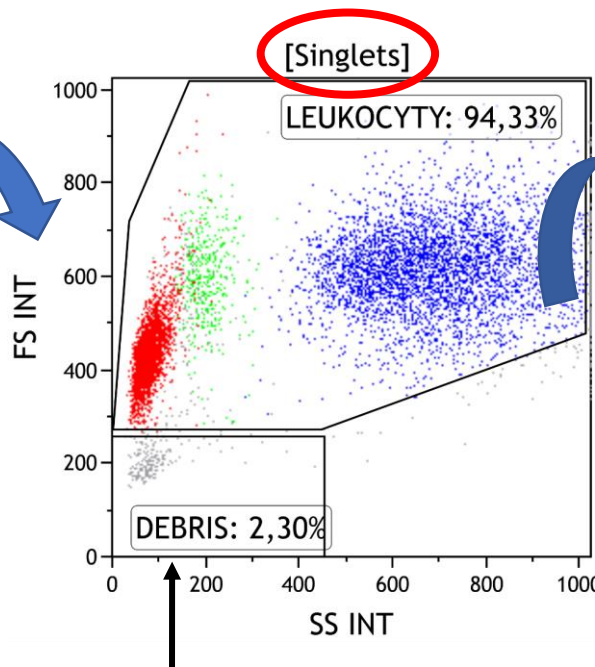
Gatovací strategie: postupný výběr buněk

Naměřené vzorky obsahují, kromě různých typů buněk, také spleené buňky, mrtvé buňky anebo prachové částice. Gatovací strategie slouží k odfiltrování nechtěných částic z analýzy a k výběru cílové populace buněk na základě různé kombinace použitých znaků. V grafu se následně ohraničí jen buňky, které nás zajímají (vytvoří se tzv. gate). Další graf už zobrazuje jen buňky výběru (ohraničené) z předcházejícího grafu.

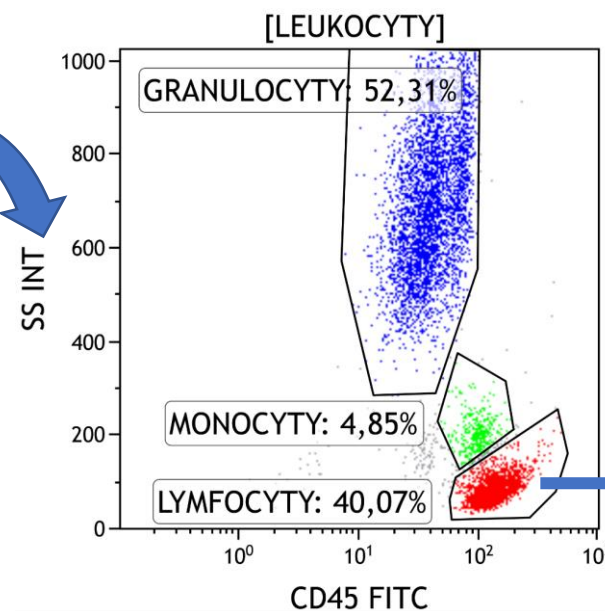
Název gate, z kterého se zobrazují buňky

Oddělení doubletu - spleených buněk

Mrtvé buňky a prachové částice

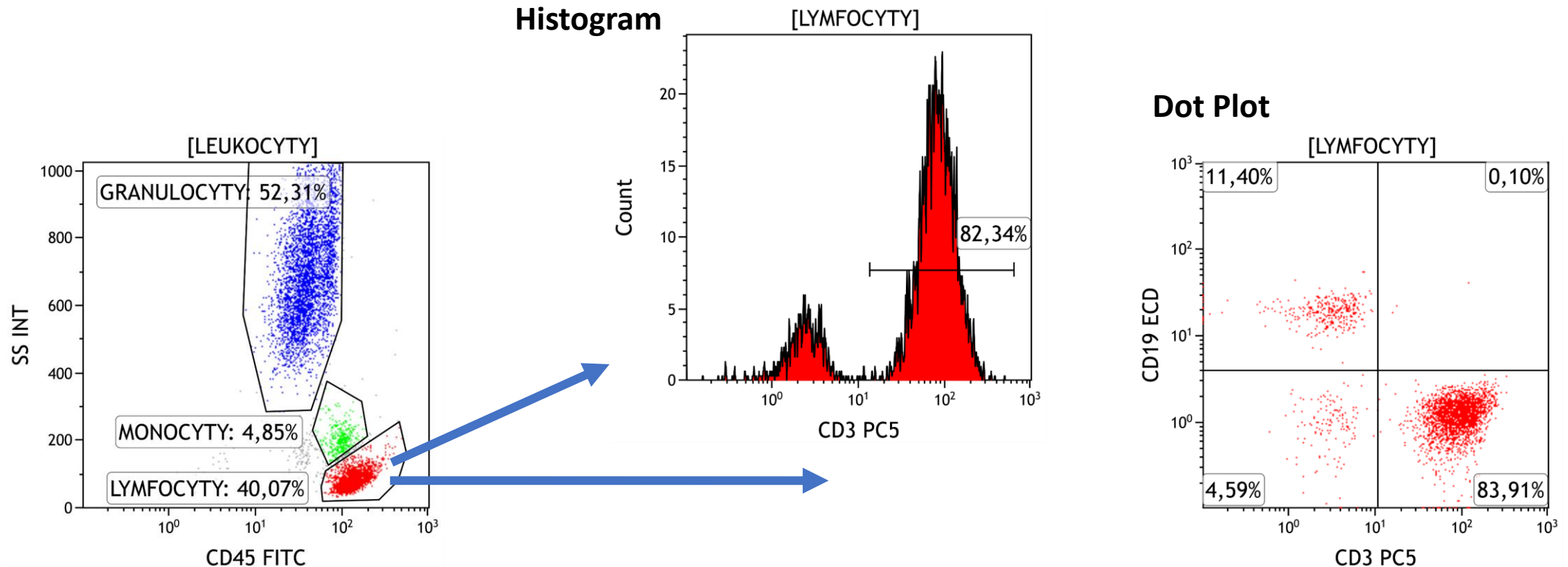

Analýza naměřených dat – statistika

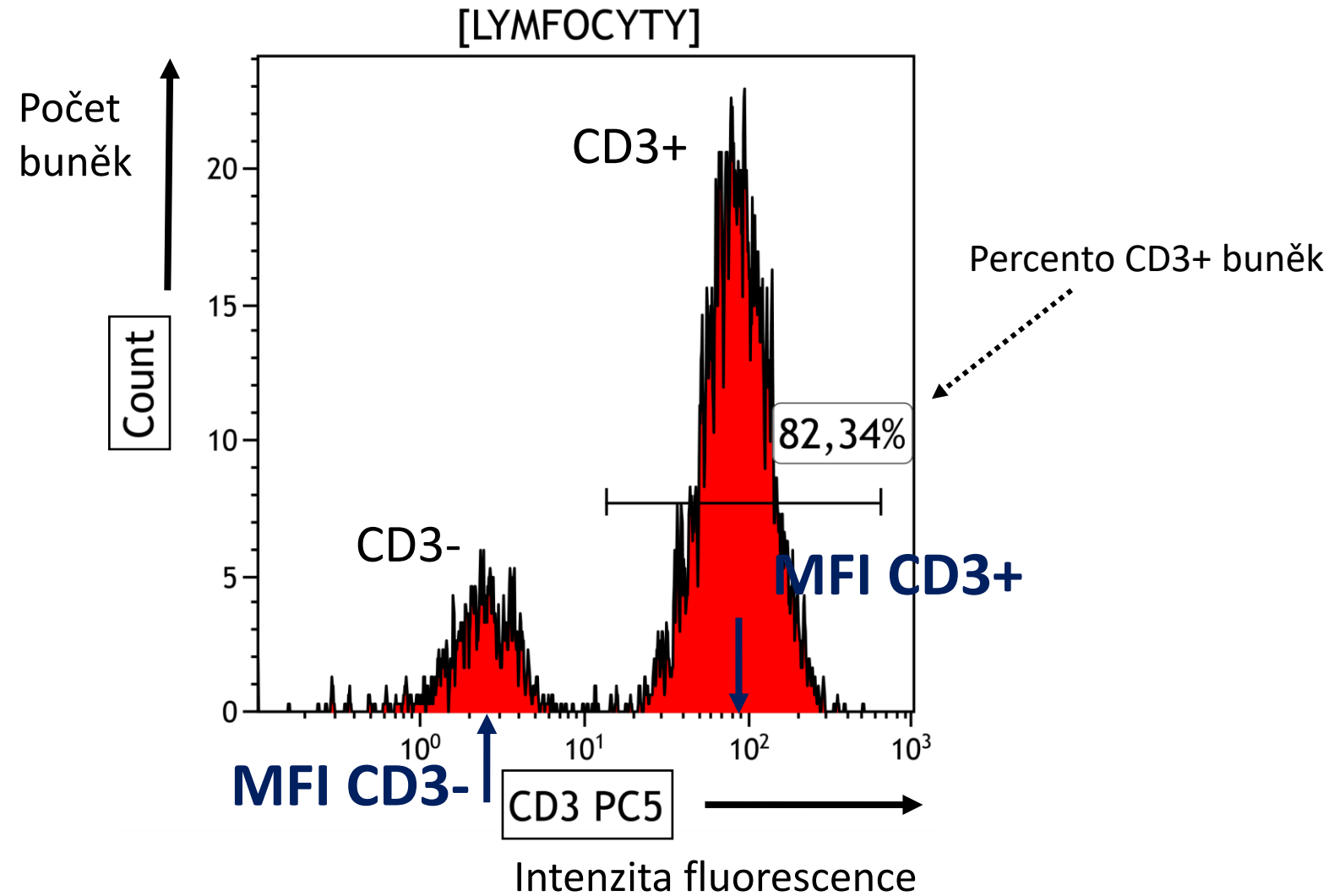
K zobrazení dat se používají různé typy grafů: Histogram, Dot Plot

Z hodnot gatovaných buněk vytvoříme statistiku:

- údaje o počtu buněk
- relativním zastoupení (prcento buněk; %) buněčných subpopulací
- porovnání mediánu intenzity fluorescence **MFI** = míra exprese sledovaných znaků

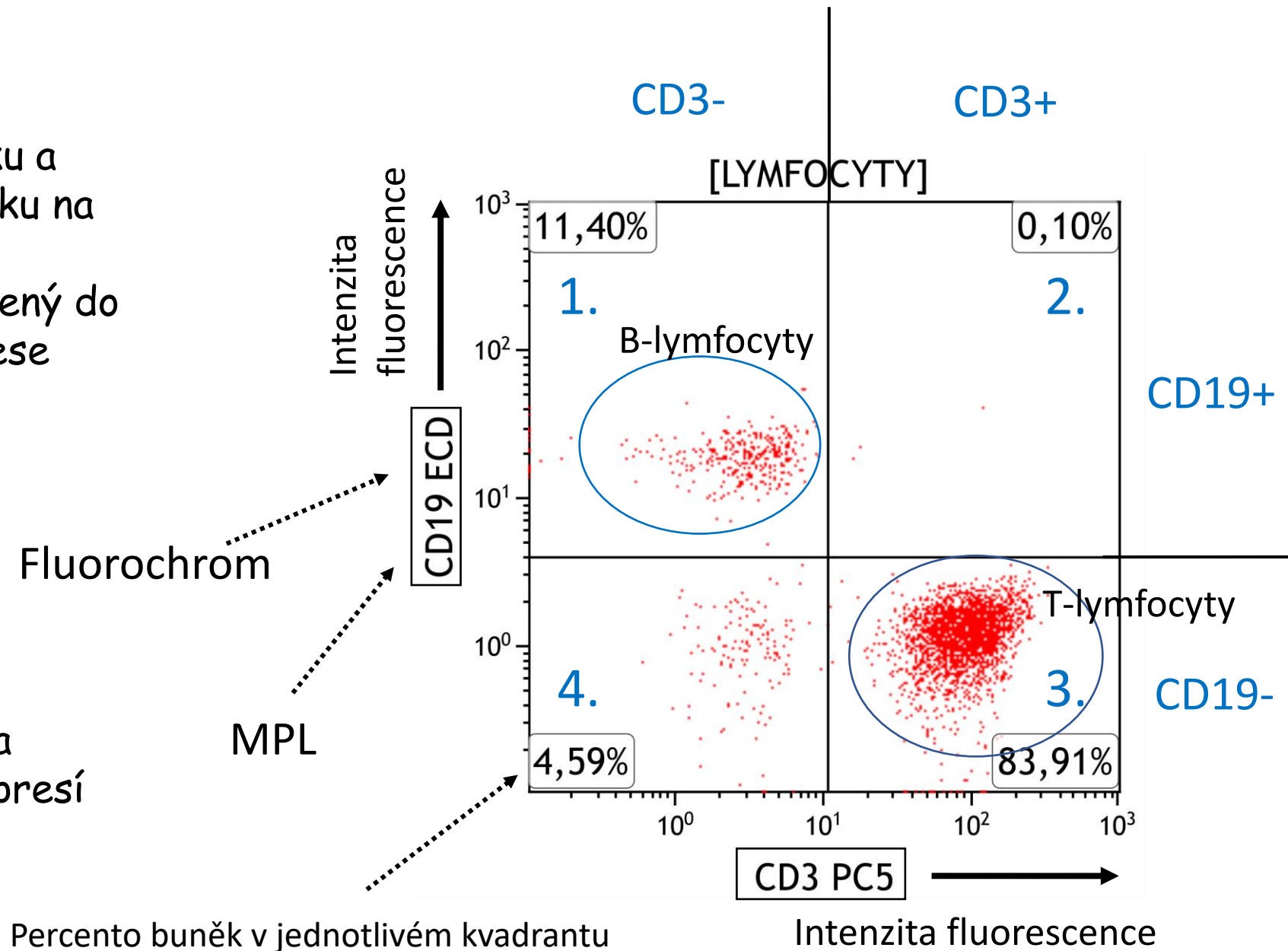
HISTOGRAM

DOT PLOT

- každá tečka zobrazuje 1 buňku a vyjadřuje expresi daného znaku na buňce
- příklad grafu: Dot Plot rozdělený do 4 kvadrantů, na základě exprese sledovaných znaků:
  1. CD19+ CD3- = B-lymfocyty (11,40% z Lymfocytů)
  2. CD19+ CD3+
  3. CD19- CD3+ = T-lymfocyty (83,91% z Lymfocytů)
  4. CD19- CD3-
- v jednotlivých kvadrantech se nachází buňky s podobnou expresí znaků

Výhody a nevýhody průtokové cytometrie

Výhody

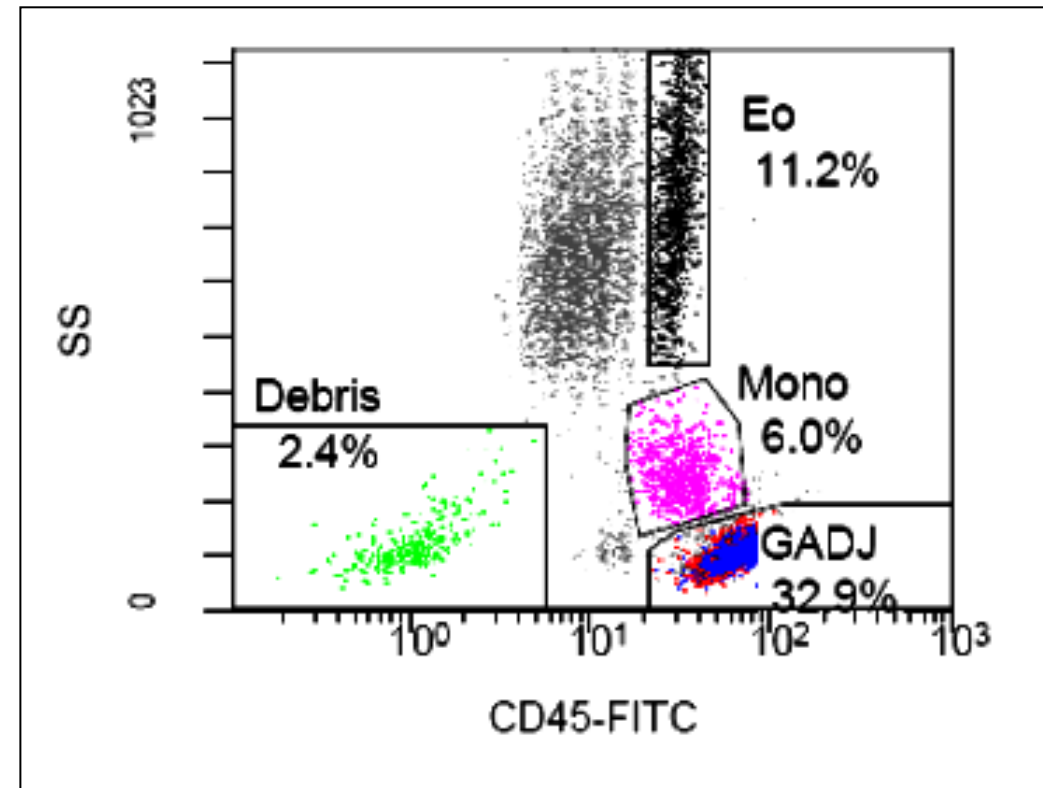
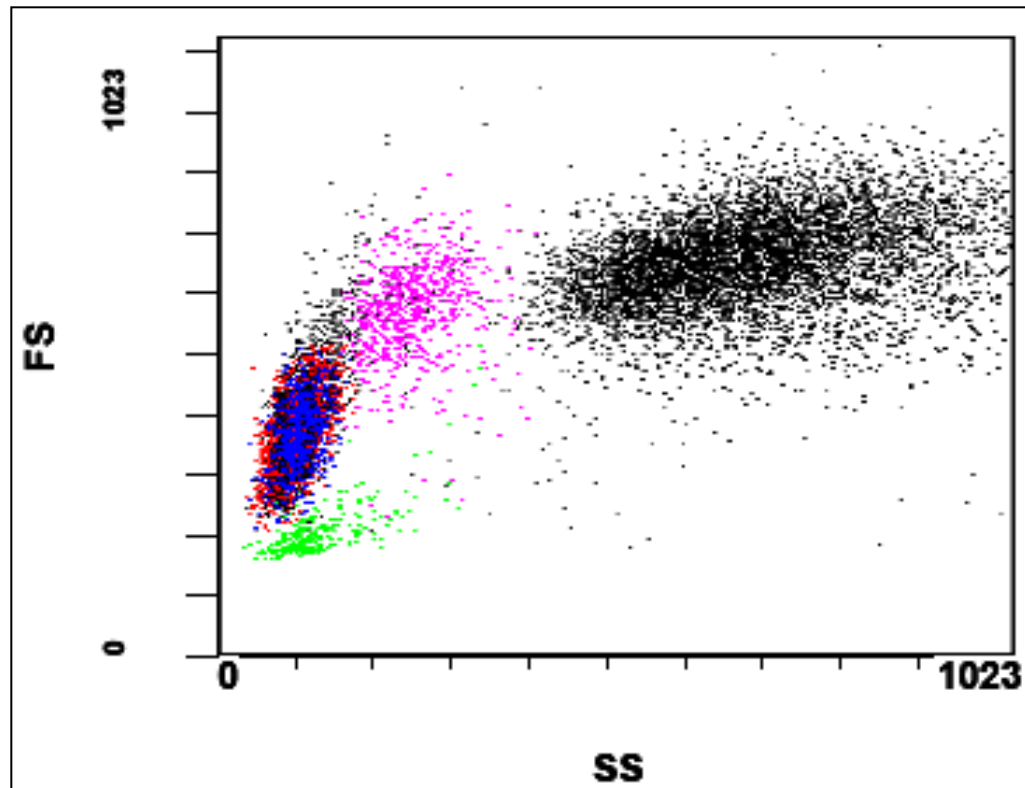
- Velké množství analyzovaného materiálu - velké množství dat
- Analýza trvá několik minut
- Kvalitativní + kvantitativní analýza
- Možné manipulační operace
např. třídění buněk podle
vybraných vlastností (cell sorting)

Nevýhody

- Vysoká finanční náročnost
- Sestavení experimentu, analýza a vyhodnocení dat závislé na zkušenostech obsluhy
- Analýza vzorků co nejdříve po odběru
- Nevidíme lokalizaci signálu na buňce

Krvení diferenciál

Základní vyšetření v imunologické laboratoři: stanovení lymfocytárních subpopulací
Připravují se **dvě zkušavky**:

Sledujeme počet: Lymfocytů (GADJ); Monocytů (Mono); Eosinofilů (Eo); množství Debris (spad = mrtvé buňky)

Krevní diferenciál

- základní vyšetření v imunologické laboratoři: *stanovení zastoupení lymfocytárních subpopulací v plné krvi*

Průtokovou cytometrií se stanovuje počet buněk v jednotlivých subpopulacích leukocytů a porovnává se s referenčními hodnotami.

Připravují se **dvě zkumavky** s následující kombinací monoklonálních protilátek MPL:

MPL + Fluorochrom

Zkumavka A: 45 μ l krve + x μ l MPL

CD45	FITC
CD3	PC5
CD4	RD-1
CD8	ECD

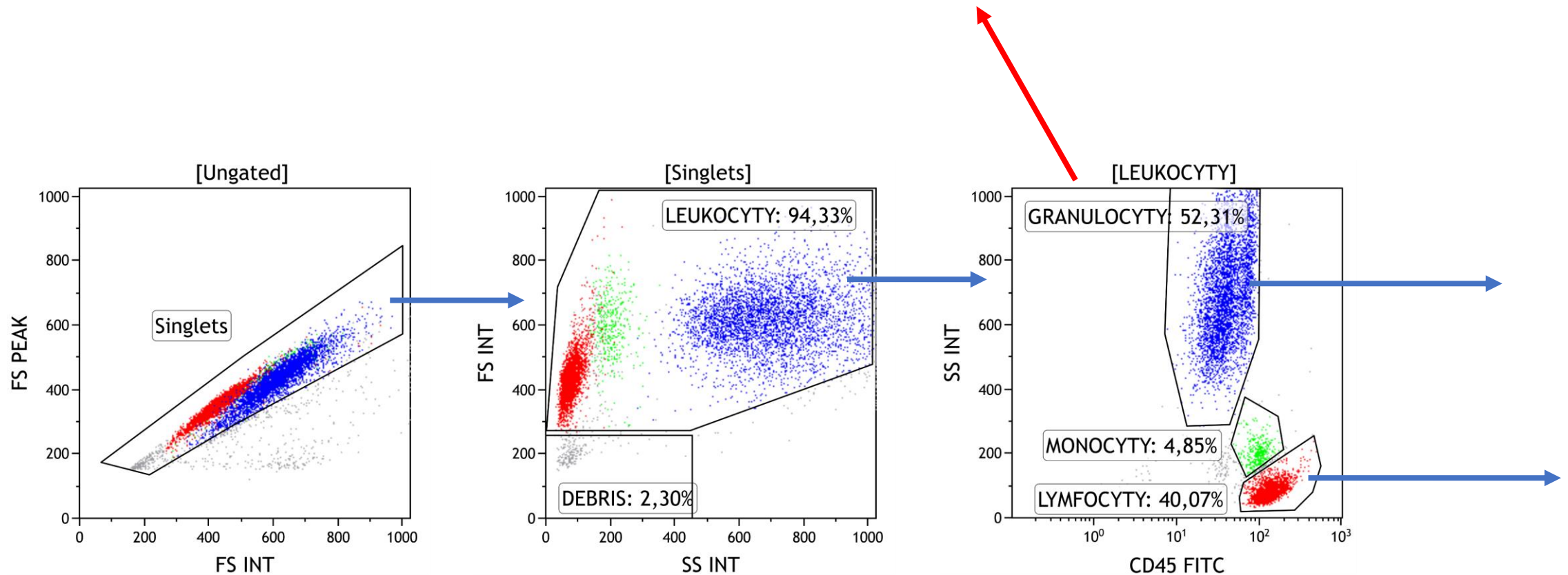
Zkumavka B: 45 μ l krve + x μ l MPL

CD45	FITC
CD3	PC5
CD19	ECD
CD16/56	RD-1

Vzorky krve s MPL se inkubují 30 min, následuje lýza erytrocytů a měření na průtokovém cytometru

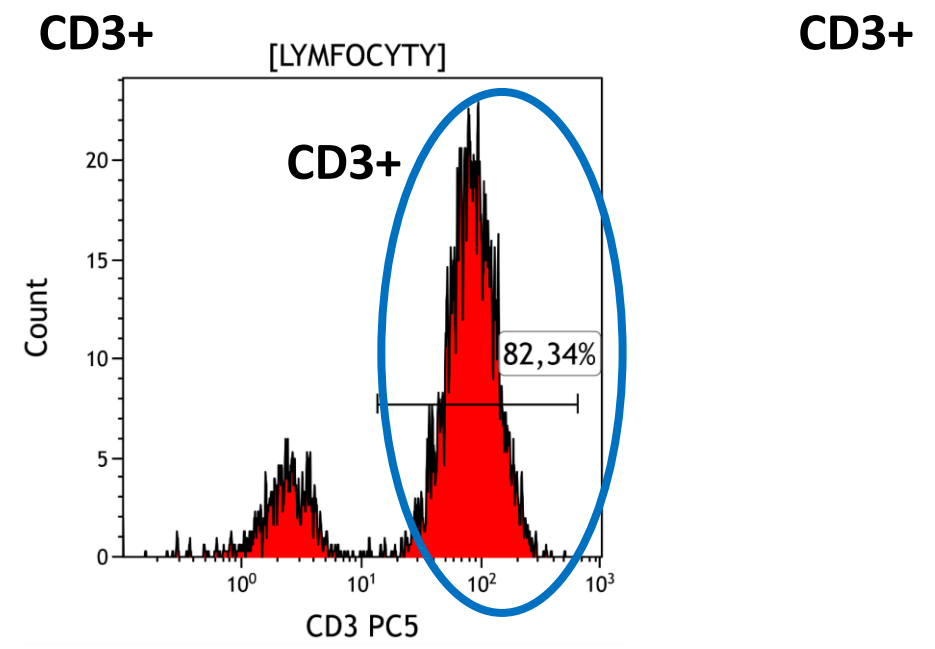
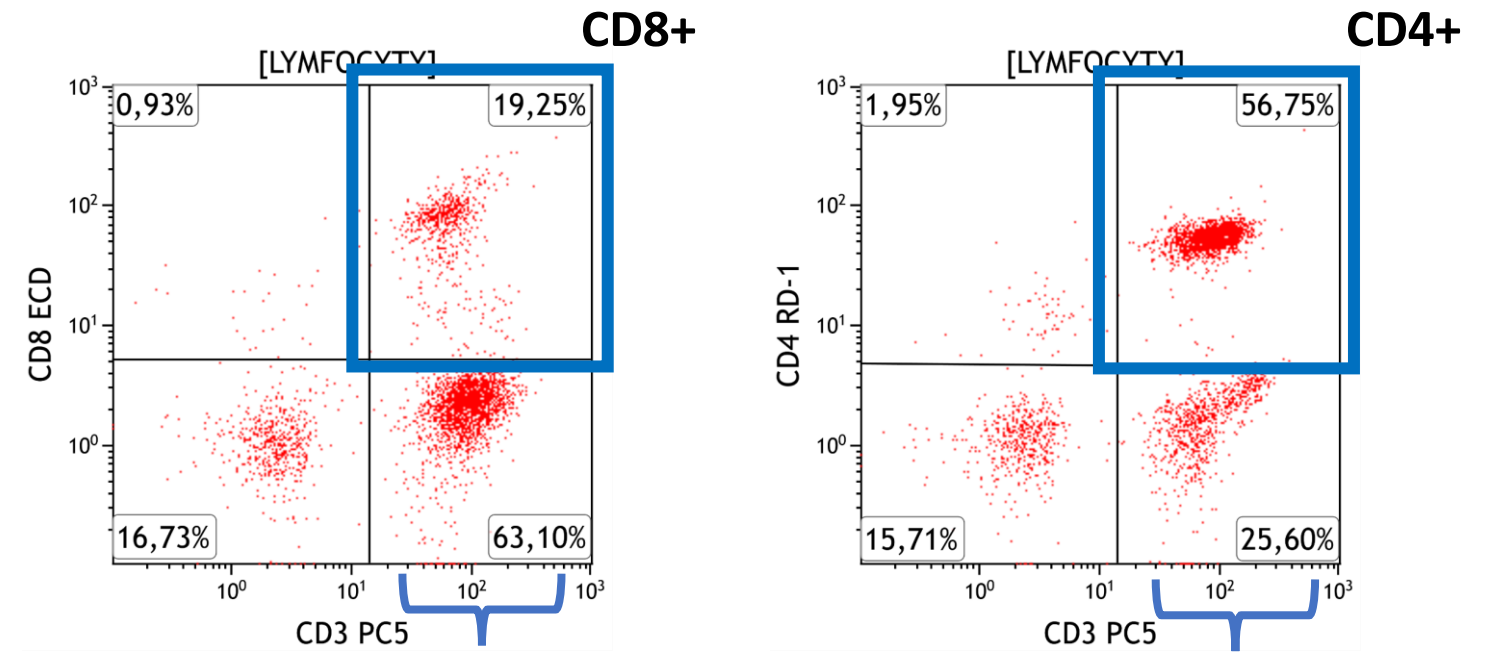
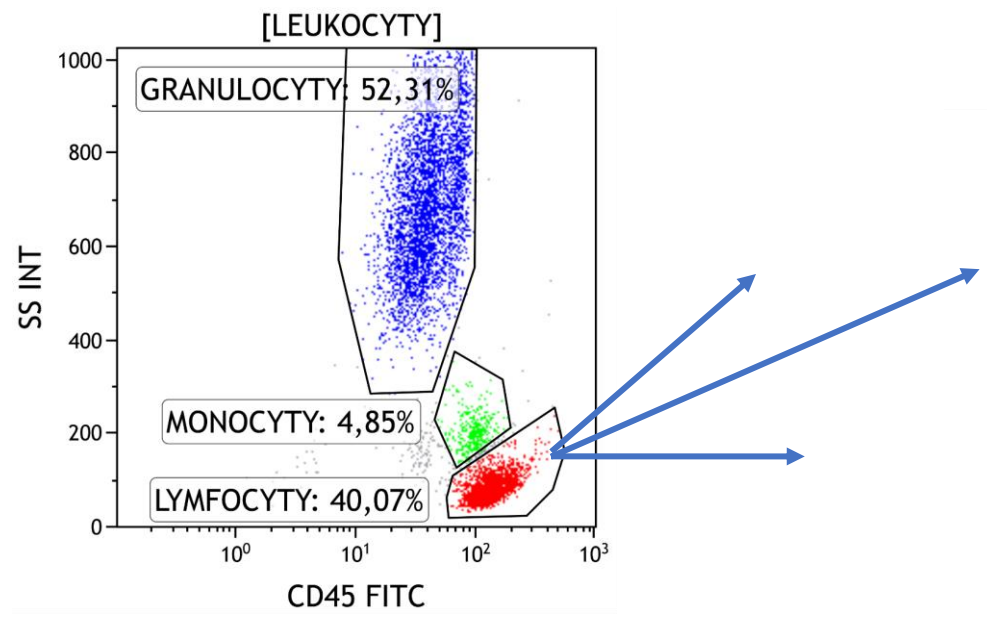
Krevní diferenciál - gatovací strategie + výsledky

Z obou zkumavek získáme relativní počet (%): Lymfocytů + Monocytů + Granulocytů
Do výsledku se zapisuje průměrná hodnota z obou zkumavek

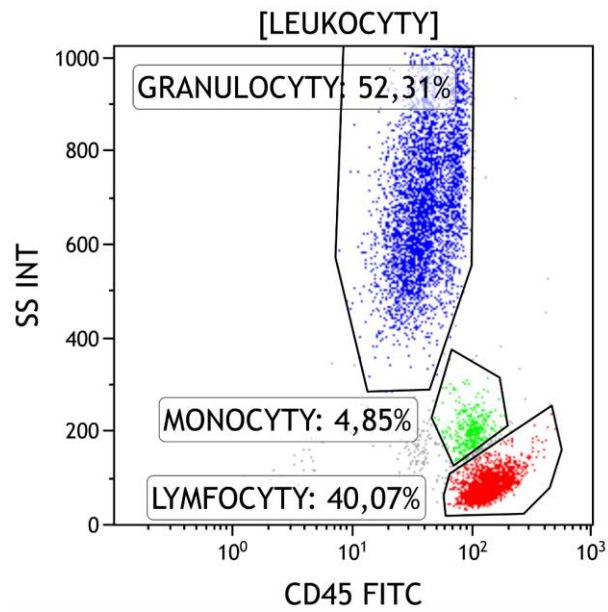

Krevní diferenciál - gatovací strategie

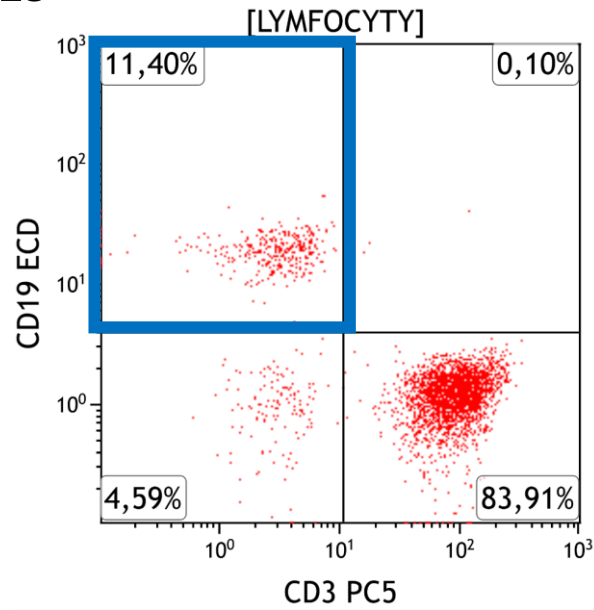
Zkumavka A:

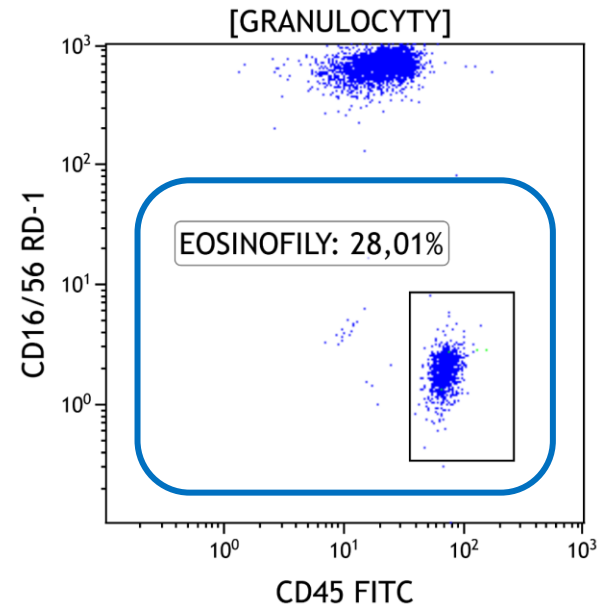
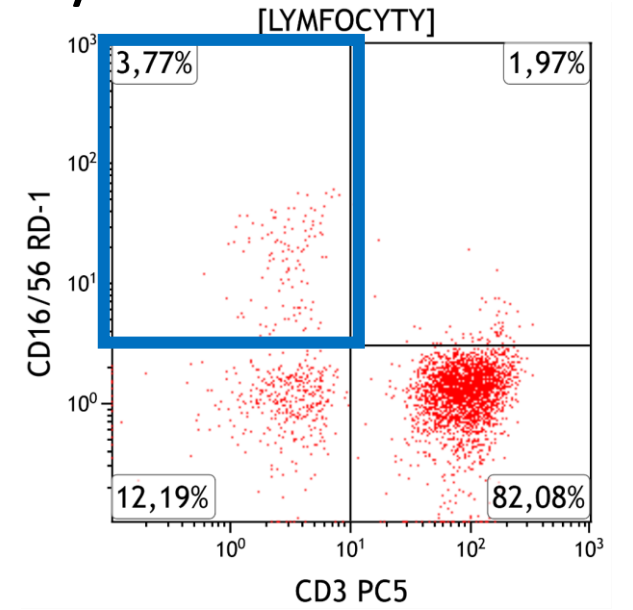
Zkumavka B:

CD19+

CD16/56+

Krevní diferenciál - výsledky

Cytometrické měření:

Ze zkumavky **A** získáme relativní počet:

CD3+ T-lymfocytů

CD3+CD4+ pomocných Th-lymfocytů

CD3+CD8+ cytotoxických Tc-lymfocytů

Ze zkumavky **B** získáme relativní počet:

CD3+ T-lymfocytů

CD19+ B-lymfocytů

CD16/56+ NK buněk

Eosinofilů (z granulocytů)

Ze zkumavky **A+B** získáme relativní počet:

Monocytů

Lymfocytů

Granulocytů

Relativní počet: procentuální zastoupení dané populace buněk

Absolutní počet: počet buněk na 1l krve

- pomocí počítače leukocytů stanovíme počet leukocytů na 1l krve
- z relativního počtu dané subpopulace a absolutního počtu leukocytů dopočítáme absolutní počet dané subpopulace buněk

Ve výsledkovém listě se udává relativní a takéž absolutní počet buněk jednotlivých subpopulací a porovnává se s fyziologickými/referenčními hodnotami

Stanovení absolutního počtu lymfocytárních subpopulací

!Počet leukocytů

lymfocyty

3,6-10 $\times 10^9/l$

monocyty

20-55 %

0-10 %

granulocyty - neutrofily, eosinofily, bazofily

37-75 %

Příklad:

Leukocyty 5 $\times 10^9/l$

relativny počet

Lymfocyty: 20%

abs. počet

1,0 $\times 10^9/l$

CD3: 75%

0,75 $\times 10^9/l$

CD19: 10%

0,1 $\times 10^9/l$

CD15,56: 15%

0,15 $\times 10^9/l$

Hodnocení výsledků

- Byla dostatečná **lýza** erytrocytů? Pokud ne, výsledky mohou být zkreslené, málo načtených událostí, vysoký spad (debris)
- Jsou zobrazeny všechny MPL → Pokud ne → byly přidáné? ; je to pacientem? ; léčbou?
- Jsou data správně zkompenzované?
- Byla dodržena **gatovací strategie**?
- Výsledné hodnoty: fyziologický rozsah hodnot zastoupení leukocytárních subpopulací závisí na věku, k hodnocení jsou dostupné tabulky uvádějící referenční rozmezí pro dané věkové kategorie)

→ v normě - výsledky sa mohou uvolnit

→ zvýšené/snížené oproti normě? → je nutné dovyšetřit s použitím jiných MPL, případně opakovat měření, u patologických hodnot je nutné opakovat odběr v jiný den

Vyšetření lymfocytů periferní krve

ZNAK	EXPRESE	FUNKCE	ZASTOUPENÍ NA LYMFOCYTECH PERIFERNÍ KRVE (%)
CD3	všechny T-lymfocyty	asociován s TCR, přenos signálu	58-85
CD4	pomocné T-lymfocyty	receptor pro MHC II, aktivace	30-60
CD8	cytotoxické T-lymfocyty	receptor pro MHC I, aktivace	15-35
CD19	B-lymfocyty	regulátor aktivace	7-23
CD16/CD56	NK-buňky	FcR pro IgG/mediátor adheze	6-20
HLA-DR	B-lymfocyty, monocyty, aktivované T-lymfocyty	MHC II, prezentace Ag	B-lymfocyty konstitutivně (na všech B-lymfocytech), T-lymfocyty 3-7 (na aktivovaných T-lymfocytech)

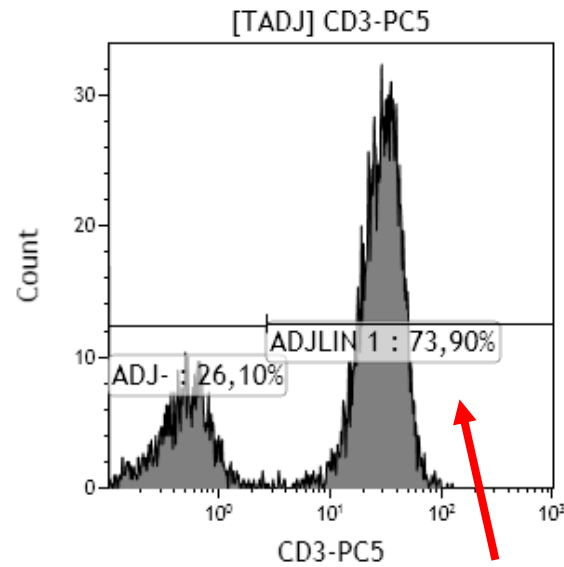
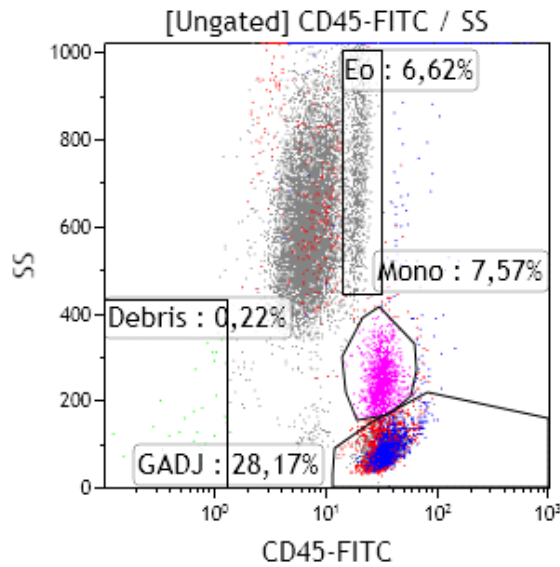
Hodnocení nálezu jednotlivých subpopulací

Snížení/ zvýšení	subpopulace	onemocnění
↓	CD19+, CD3+, CD4+, CD8+	při imunosupresi – např. cyklosporin (způsobuje lymfopenii)
↓	CD19+	u některých pacientů s CVID
↑	CD19+	B – buněčná leukémie
↓	CD3+	při expozici člověka toxickými chemikáliemi
↑	CD3+	T – buněčná leukémie
↓	CD4+	u některých pacientů s CVID (běžný variabilní imunodeficit – <u>c</u> ommon <u>v</u> ariable <u>i</u> mmunodeficiency) - virové infekce (EBV, CMV, HIV)
↑	CD4+	autoimunity, alergie
↓	CD8+	autoimunity (roztroušená skleróza, <u>s</u> ystémový <u>l</u> upus <u>e</u> rythematoses-SLE)
↑	CD8+	u některých pacientů s CVID - virové infekce (EBV, CMV, HIV)

Obsahuje: vzorek krve + MPL (anti-CD45; anti-CD3; anti-CD4; anti-CD8)

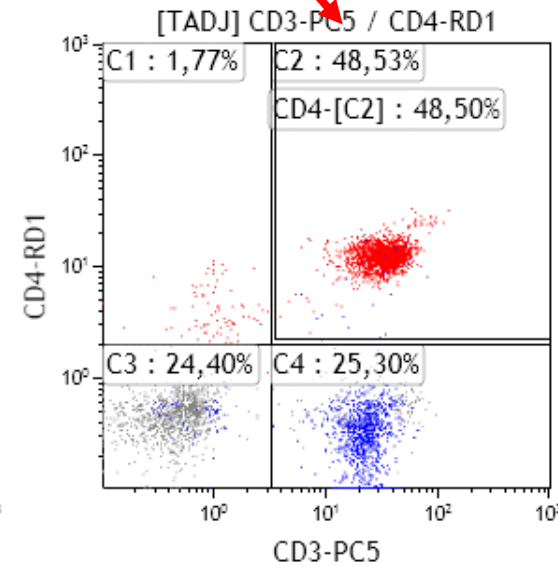
Zkumavka A

Získáme relativní počet:

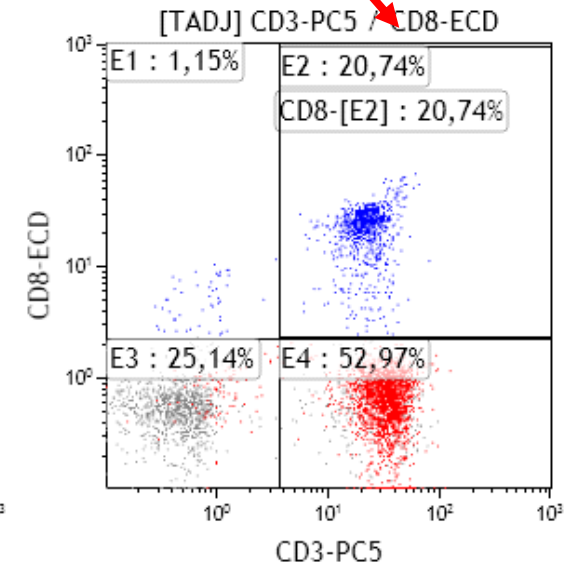

T-lymfocytů CD3+

Pomocných Th-lymfocytů
CD3+ CD4+

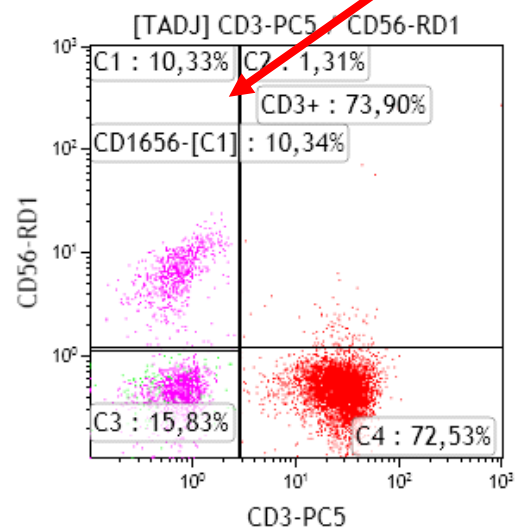
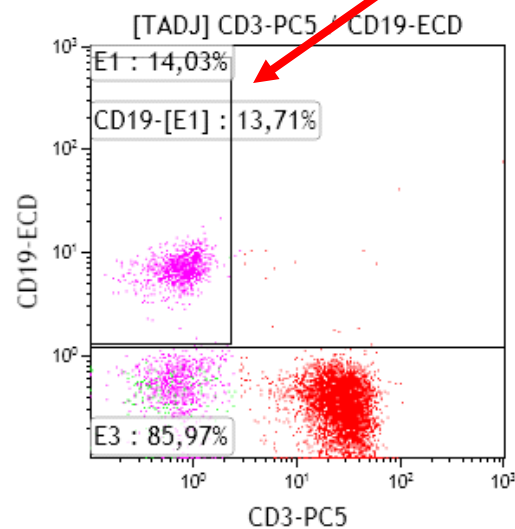
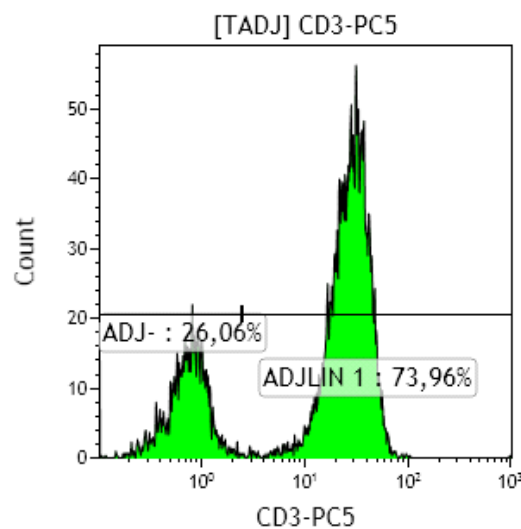
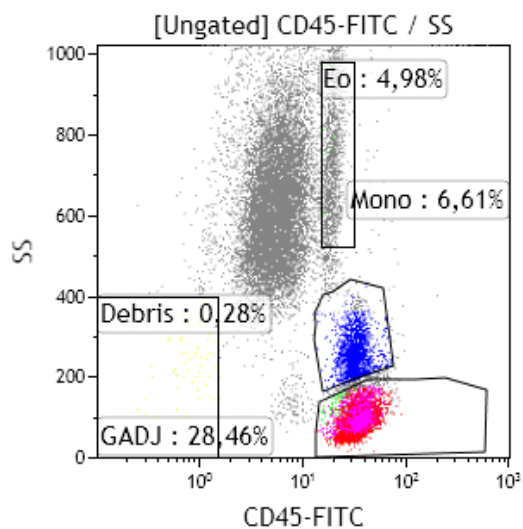
Cytotoxických Tc-lymfocytů
CD3+ CD8+

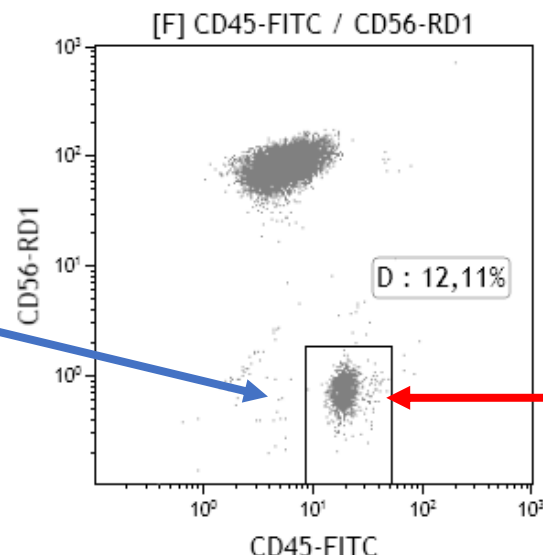
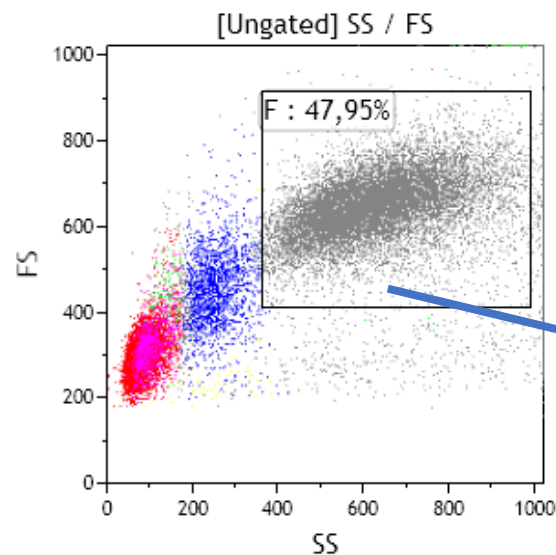
Obsahuje: vzorek krve + MPL (anti-CD45; anti-CD3; anti-CD56, anti-CD19)

Skúmavka B

B-lymfocytov CD19+   NK buniek CD56+CD3-

Získame relatívny počet:

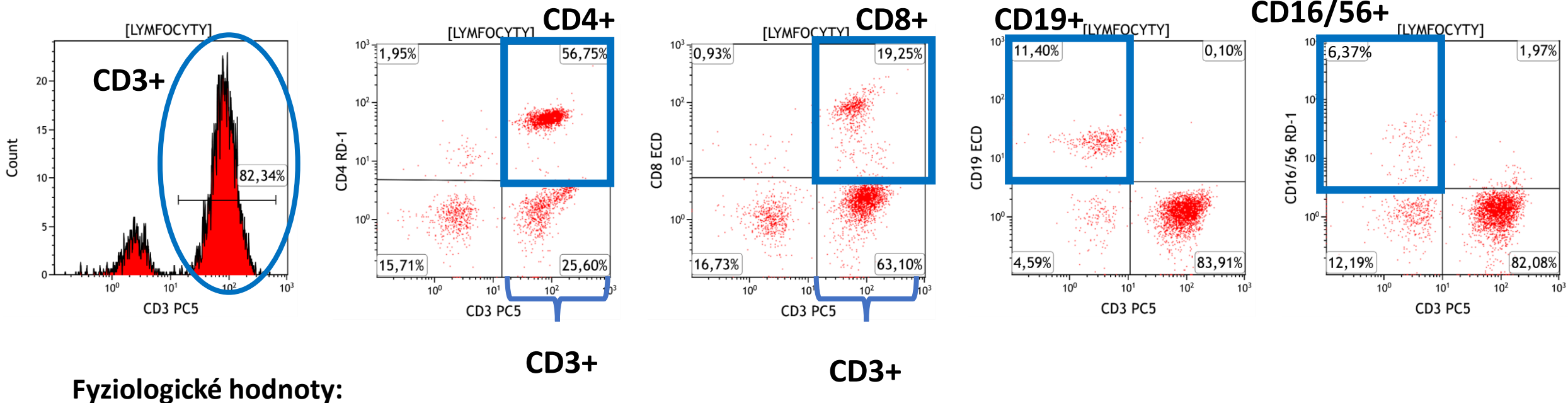

Eosinofilov

Příklady využití FACS v praxi

Základem imunologického vyšetření je krevní diferenciál a určení základních lymfocytárních subpopulací. V případě patologických hodnot je nutné měření doplnit s využitím jiných MPL a blíže charakterizovat možný patologický stav.

Zdravá osoba

T LYMFOCYTY

- CD3+ : 82 (58-85)%
- CD3+ 4+: 57 (30-60)%
- CD3+ 8+: 19 (15-35)%

B LYMFOCYTY

- CD19+ : 11 (7-23)%

NK LYMFOCYTY

- CD16,56+: 6 (6-20)%

Vliv infekce

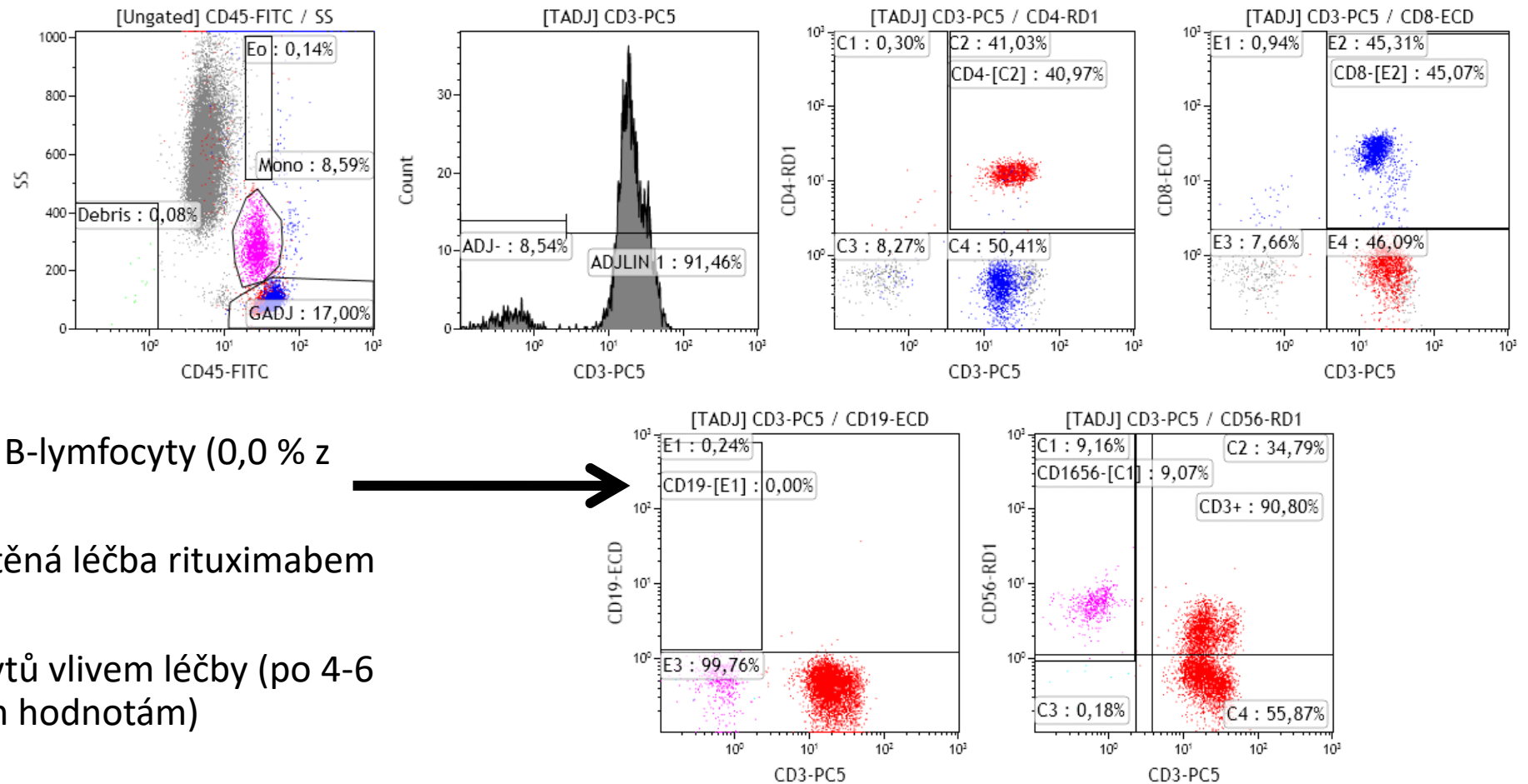
Bakteriální infekce

- Počet leukocytů: ↑
  - Lymfocyty: ↓
  - Granulocyty: ↑
Th:	CD3+ 4+:	↑
Monocyty:	CD14+HLA DR+ :	↓

Virová infekce

- Počet leukocytů: ↓
  - Lymfocyty: ↑
  - Granulocyty: ↓
Tc: CD3+ 8+:	↑
CD3+8+HLA DR+ :	↑
CD3+8+38+ :	↑

Pacientka: Ž, *1957

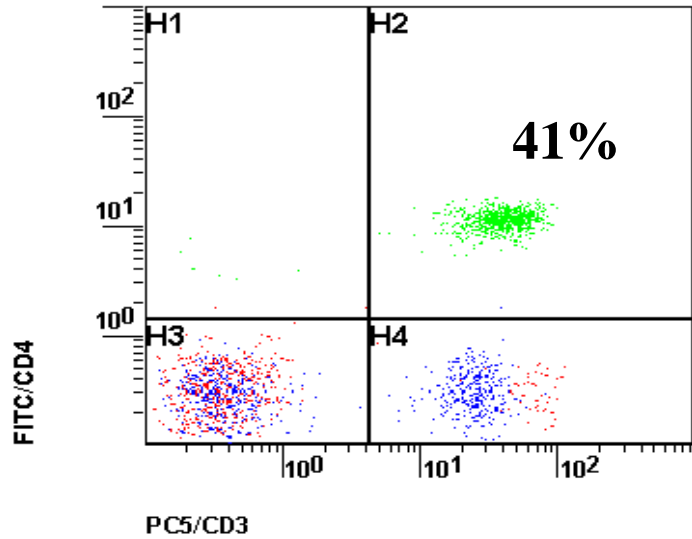

- v krevním diferenciálu chybí B-lymfocyty (0,0 % z celkových lymfocytov)
- v nemocničním systému zjištěná léčba rituximabem – pacientka revmatologie
- výsledek: deplecia B lymfocytů vlivem léčby (po 4-6 měsících návrat k normálním hodnotám)

X-vázaná agamaglobulinémie

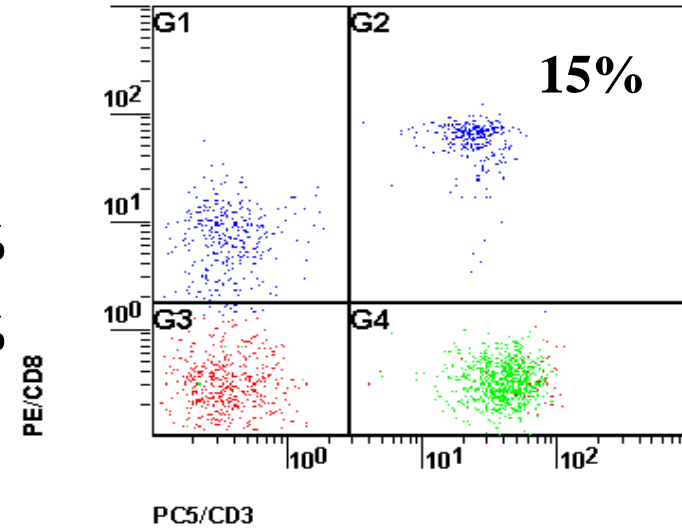
- mutace v genu kódujícím Brutonovu tyrosinkinázu – důležitá pro diferenciaci B lymfocytů
  - ženy prenašečky, manifestace u mužů
  - dochází k zastavení vývoje B lymfocytů
  - nepřítomnost B lymfocytů v krevním oběhu
-
- v krevním diferenciálu chybí B-lymfocyty (0,0 % z celkových lymfocytů)
  - zastoupení ostatních lymfocytárních subpopulací v normě
  - výsledek:

X-vázaná agmaglobulinémie

T LYMFOCYTY

- CD3+ : 59 (58-85)%
- CD3+ 4+ : 41 (30-60)%
- CD3+ 8+ : 15 (15-35)%

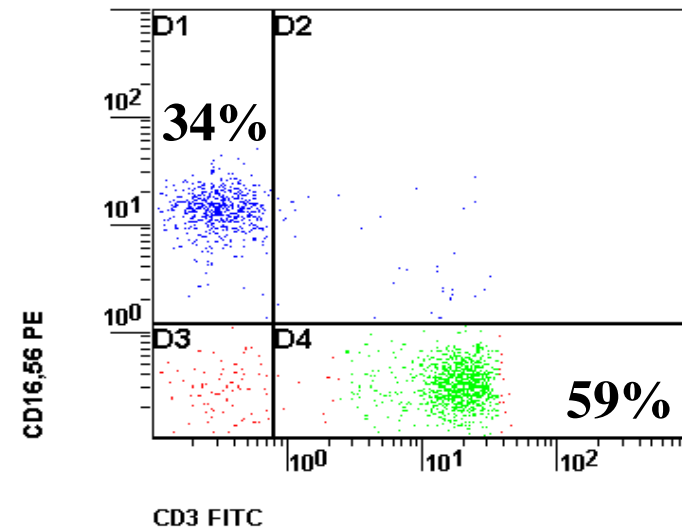
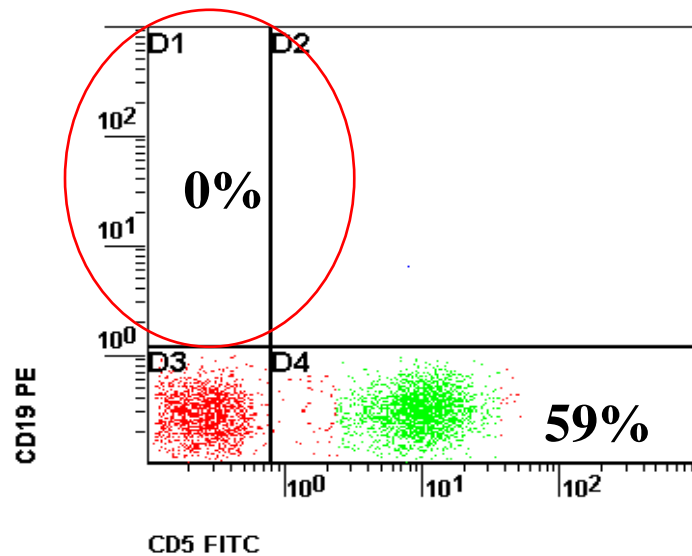

B LYMFOCYTY

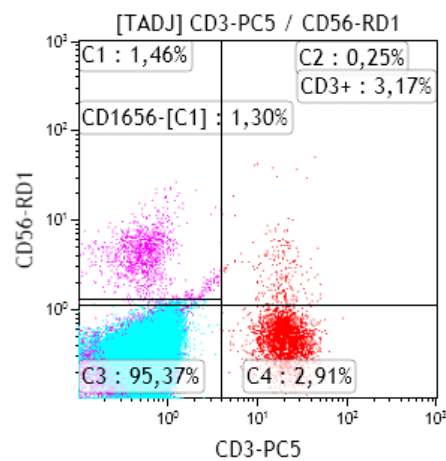
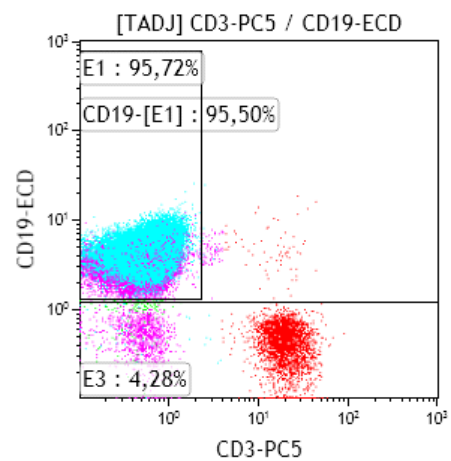
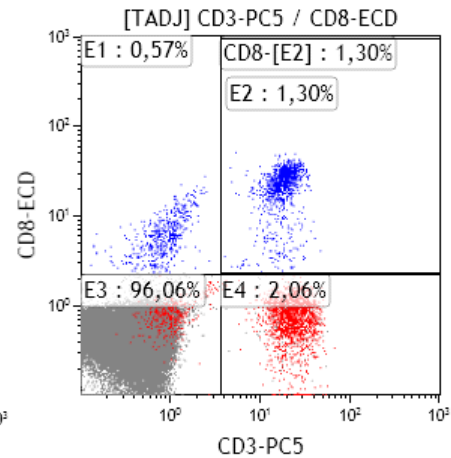
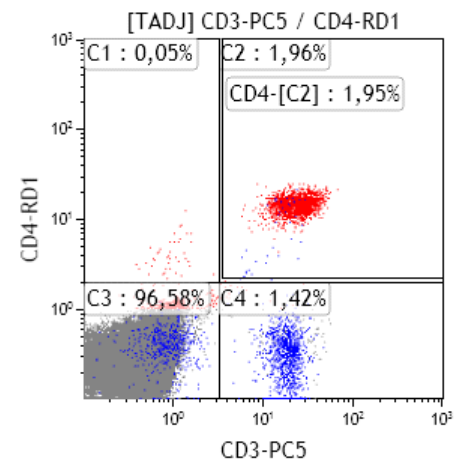
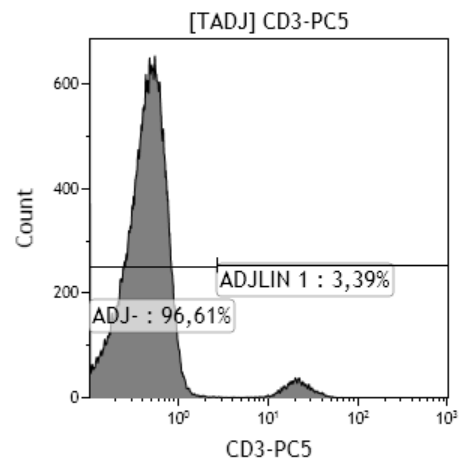
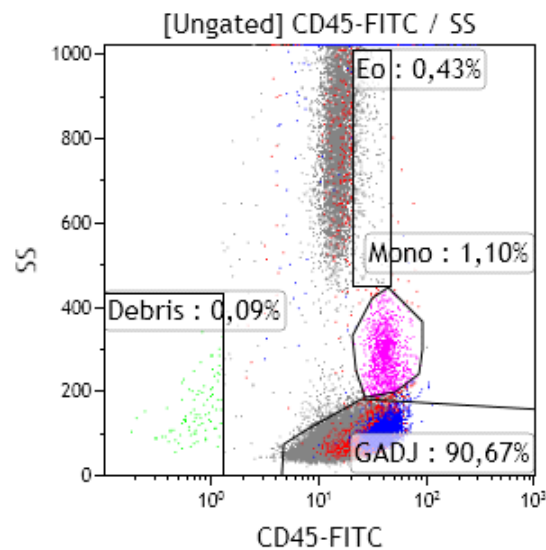
- CD19+ : 0 (7-23) %

NK LYMFOCYTY

- CD16,56+ : 34 (6-20)%

Pacient: M, *1966

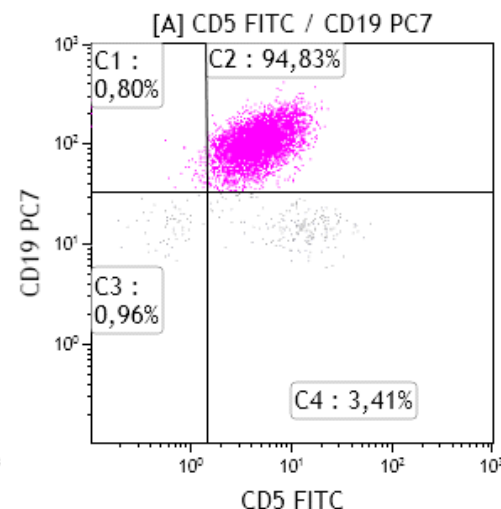
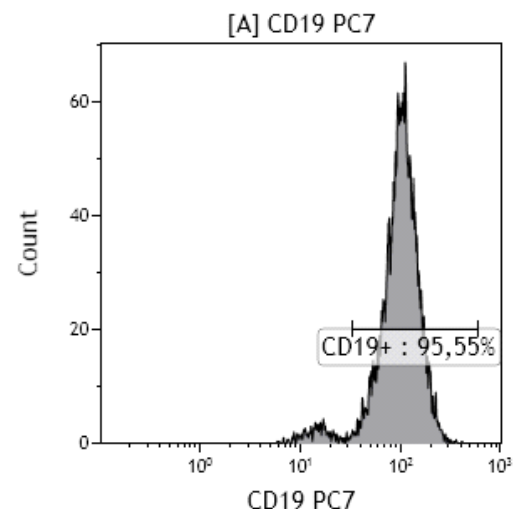
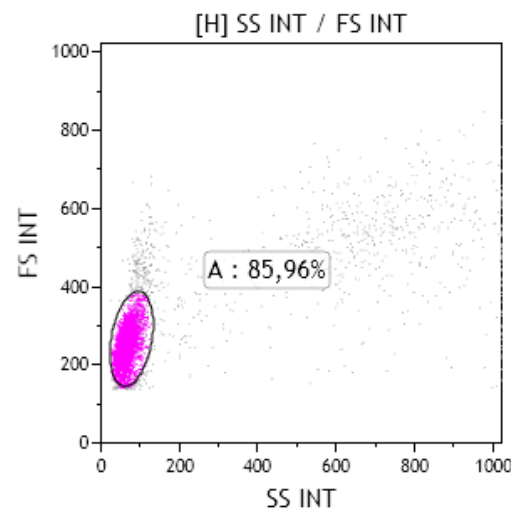

- v krevním diferenciálu vysoké B-lymfocyty (95,50 % z celkových lymfocytů)
- Prvo-záchyt: bez historie v nemocničním systému
- výsledek: podezření na leukémii
- nutné doplnit vyšetření CD5+CD19+ buněk

Pacient: M, *1966

Doplnění vyšetření na přítomnost CD5+CD19+ buněk

- CD5+CD19+ buňky = marker chronické lymfoproliferativní choroby
- u zdravé osoby se znak CD5 vyskytuje na T-lymfocytech, normální hodnoty CD5+ na B-lymfocytech u zdravého dospělého člověka: do 10% ze všech B-lymfocytů

CD5+CD19+ : 94.8%

Vzorka: periferní krev odebraná do EDTA

Značení MPL:

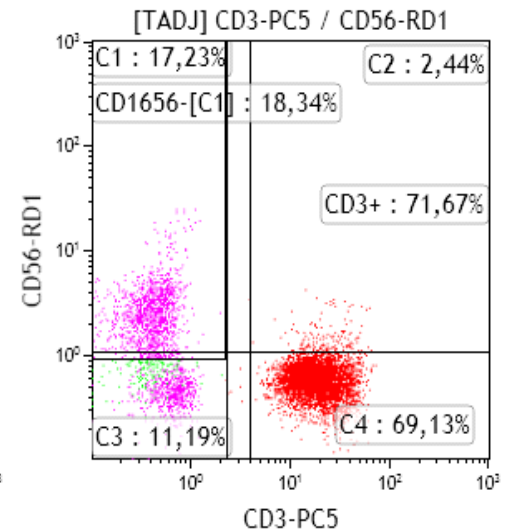
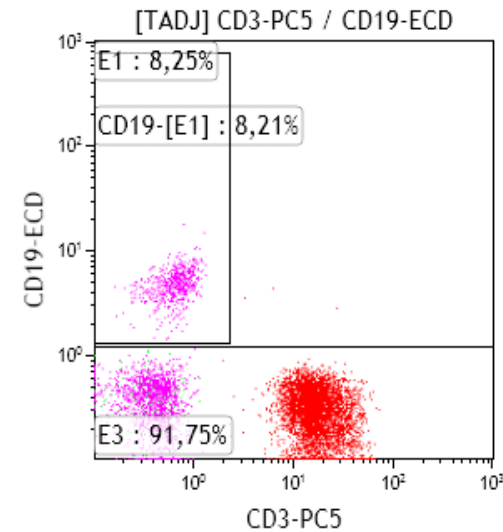
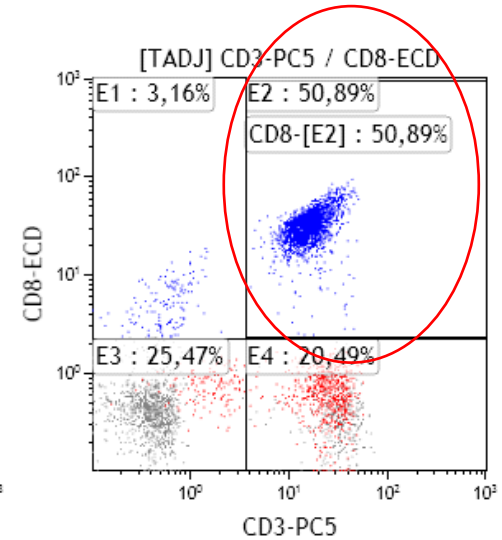
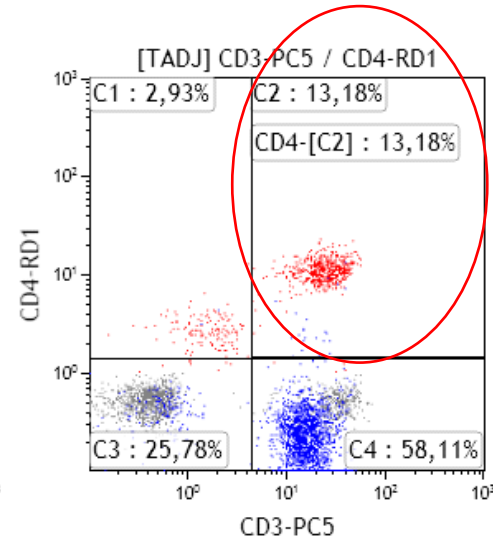
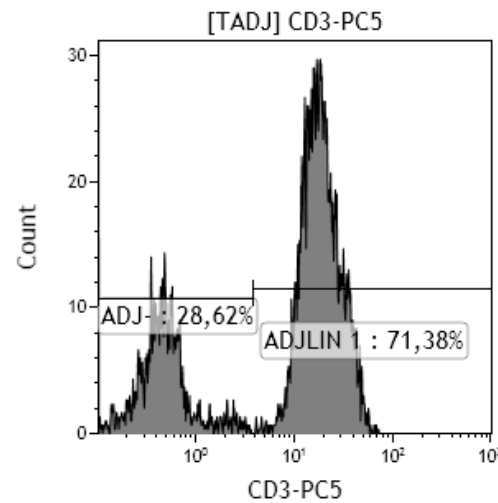
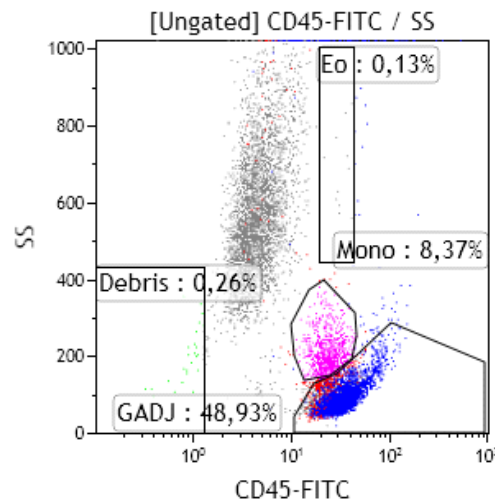
CD45 KO - panleukocytární znak

CD19 PC7- B-lymfocyty

CD5 FITC

Výsledek: vysoký počet CD5+CD19+ = doporučení na hematoonkologické vyšetření

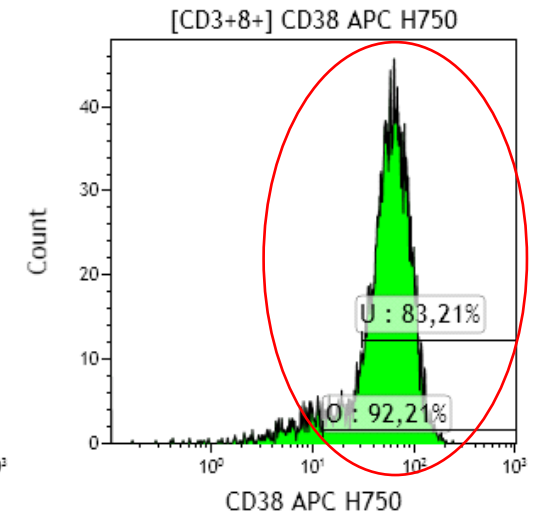
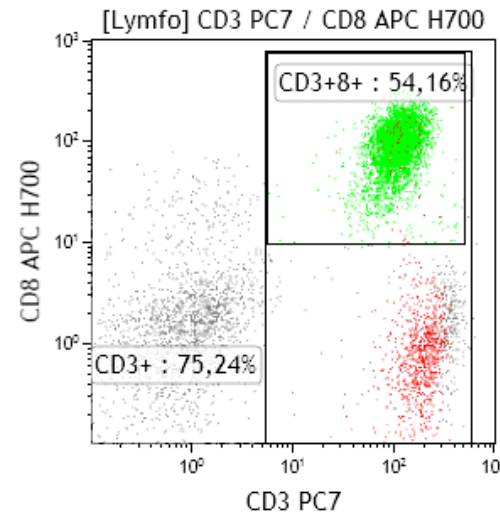
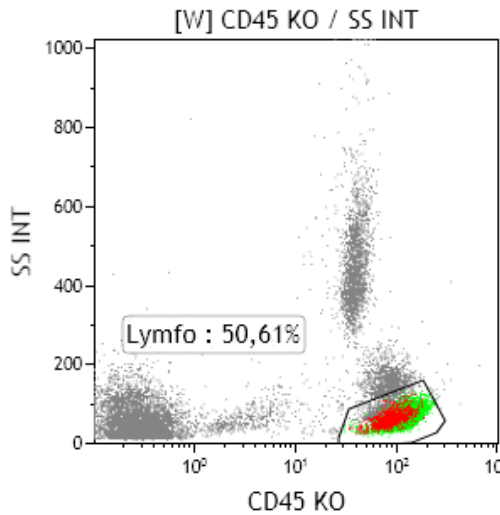
Pacient: M, *1999

- v krvním diferenciálu zjištěný obrácený poměr CD3+**CD4+** k CD3+**CD8+** (**13,2 : 50,9**)
- Fyziologické hodnoty: poměr CD3+CD4+ > CD3+CD8+
- Prvo-záchyt: bez historie v nemocničním systému
- výsledek: podezření na virovou infekci (často EBV, CMV)
- nutné doplnit vyšetření CD8+CD38+ buněk

Pacient: M, *1999

Doplnění vyšetření na přítomnost zvýšené exprese znaku CD38 na CD3+CD8+ T-lymfocytech

- CD8+CD38+ buňky = marker virových infekcí
- u zdravé osoby je zastoupení CD8+CD38+ T- buněk nízké, u virových infekcí se zvyšuje, patologické hodnoty = ???
- hodnoty vyšší než 50% CD8+CD38+ T-buněk z celkových CD3+CD8+ T-buněk nutně výsledkem hlásit ošetřujícímu lékaři

Vzorek: periferní krev odebraná do EDTA

Značení MPL:

CD45 KO- panleukocytární znak

CD3 PC7- T-lymfocyty

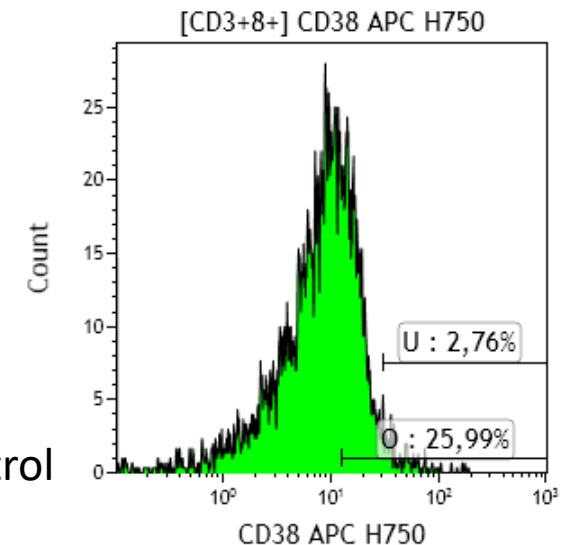
CD8 APC H700 – cytotoxické T-lymfocyty

CD38 APC H750 – aktivační znak T-lymfocytů

CD8+CD38+ 83,2%
CD8++CD38++ 92,2%

Výsledek: vysoký počet CD8+CD38+ T-lymfocytů = možná např. EBV infekce (mononukleóza), doporučeno mikrobiologické vyšetření

Fyziologický obraz
Nastavení polohy gatů je fixní-
nastavené podle zdravých kontrol

SCID - Severe Combined Immunodeficiency

Ťažké kombinované imunodeficiencie

- Primární imunodeficiencie (vrozená), postižena je buněčná složka imunity
- Jedná o nejzávažnější vrozenou imunodeficienci (záhy po narození těžké infekce)
- Bez léčby (transplantace kostní dřeně) úmrtí v prvním roce života (vyvíjí se také genová terapie)
- Klinické projevy:
  - Infekce způsobené atypickými patogeny (pneumocysty, kandidózy, atypické mykobakteriózy, cytomegalová pneumotitida)
  - Chronické průjmy (bez průkazu etiologického agens), neprospívání, kožní infekce, komplikace po vakcinaci BCG
- Molekulární podstata je heterogenní, rozlišuje se několik skupin SCID:
  1. **Porucha ADA (adenosindeaminázy):** Dysfunkce nebo absence tohoto enzymu způsobuje akumulaci produktů metabolismu purinů, které jsou pro časně thymocyty toxické → rozvíjí se těžká T lymfopenie
  2. **SCID T-B-NK+:** Absence T i B lymfocytů, NK buňky zachovány. Molekulární podstata heterogenní (některé případy deficit rekombinázy RAG-2, porucha exprese receptoru pro IL-7)
  3. **SCID T-B+NK-:** Chybí T lymfocyty a NK buňky, B lymfocyty zachovány. **Nejčastější forma SCID** (60% všech případů). 70% případů vázáno na chromosom X – mutace genu pro gama řetězec receptoru pro IL-2. Tento gama řetězec je ale společný i receptorům pro IL-4, IL-7, IL-9 a IL-15 → funkční porucha mnoha cytokinů.
  4. **Retikulární dysgeneze:** Postižení kmenové buňky, blokován vývoj myeloidní i lymfoidní linie.

SCID

Severe Combined Immunodeficiency – Těžký kombinovaný imunodeficit

Příklad pacienta se SCID

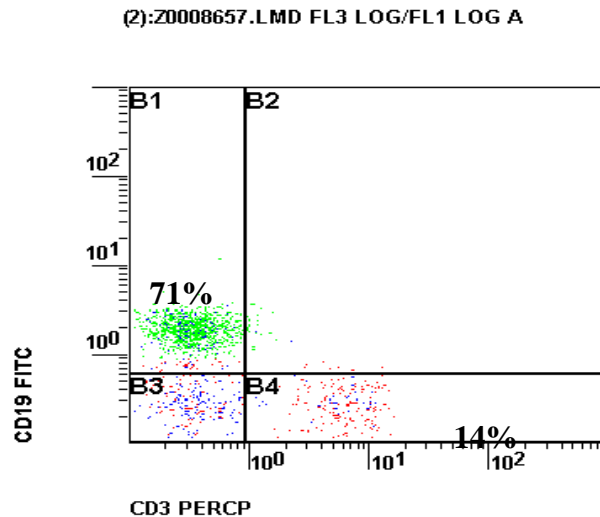
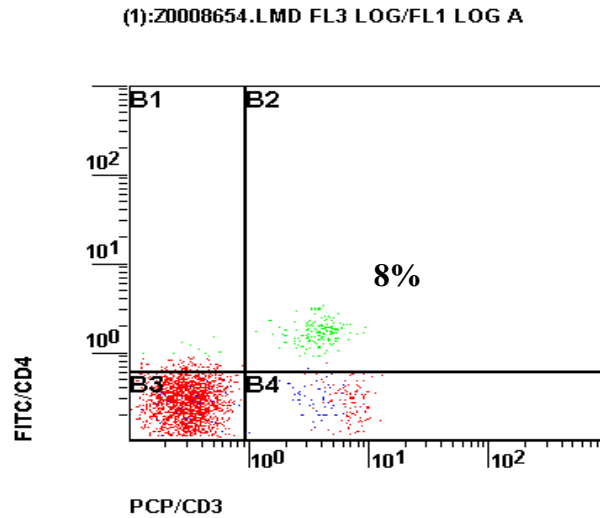
- záchyt u novorozenců a dětí
- nízký absolutní počet leukocytů a lymfocytů, v podstatě chybí CD3+ T-lymfocyty, počet B-lymfocytů a NK buněk může být také snížený

Leukocyty: $5,0 \times 10^9/l$

Lymfocyty: $4,0 \times 10^9/l$

Nízký počet leukocytů i lymfocytů vzhledem k věku pacienta

SCID

Leu : $5,0 \times 10^9/l$

Ly: : $4,0 \times 10^9/l$

T LYMFOCYTY

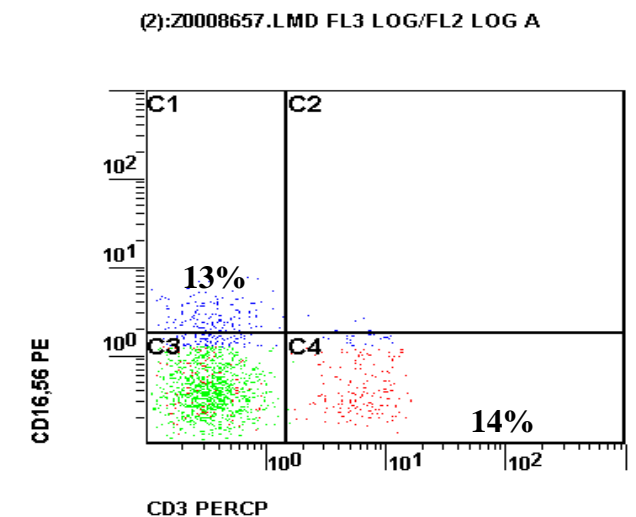
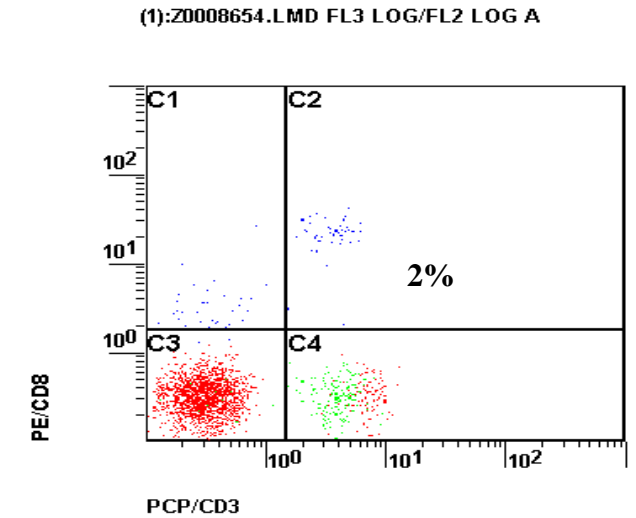
- CD3+ : 14 (58-85)%
- CD3+ 4+: 8 (30-60)%
- CD3+ 8+: 2 (15-35)%

B LYMFOCYTY

- CD19+ : 71 (7-23) %

NK LYMFOCYTY

- CD16,56+: 13 (6-20)%

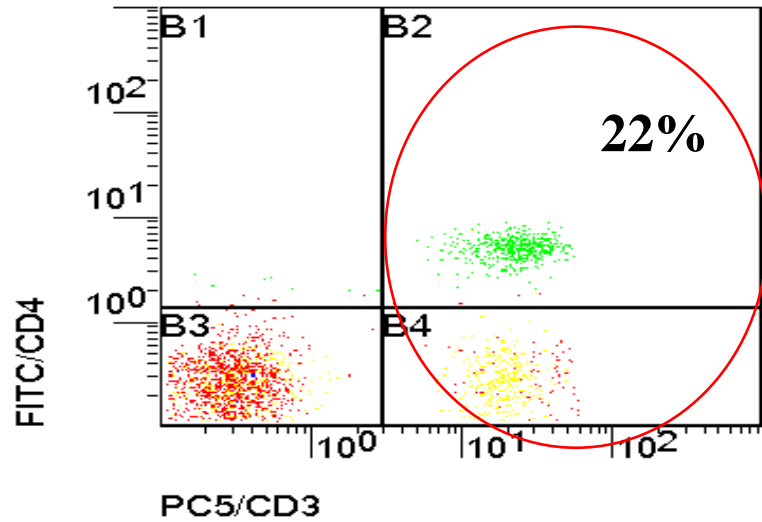
Výsledek: T-B+NK+ SCID

- všechny T-lymfocyty byly mateřské, aktivované, rozpoznávají HLA antigeny kojence jako „cizí“
- možné doplnit funkční test proliferace T-lymfocytů; dítě je směřované k transplantaci kostní dřeně

DiGeorgův syndrom

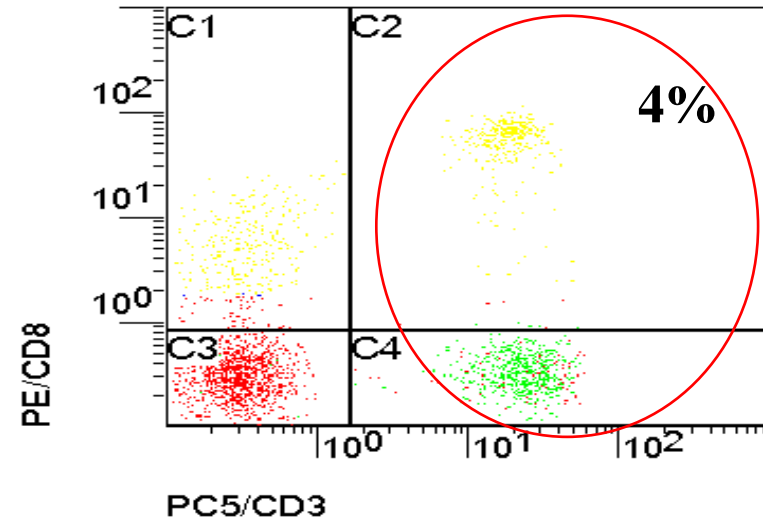
- embryonální porucha – narušení vývoje v oblasti 3. a 4. žaberního oblouku
  - abnormality v arteriálním oběhu, srdci, jícnu a čelistech
  - porucha vo vývoji thymu – snížené zastoupení T lymfocytů
-
- v krvním diferenciálu výrazně snížené T-lymfocyty (pomocné CD4+ i cytotoxické CD8+)
  - zastoupení ostatních lymfocytárních subpopulací v normě

Krevní diferenciál: DiGeorgův syndrom

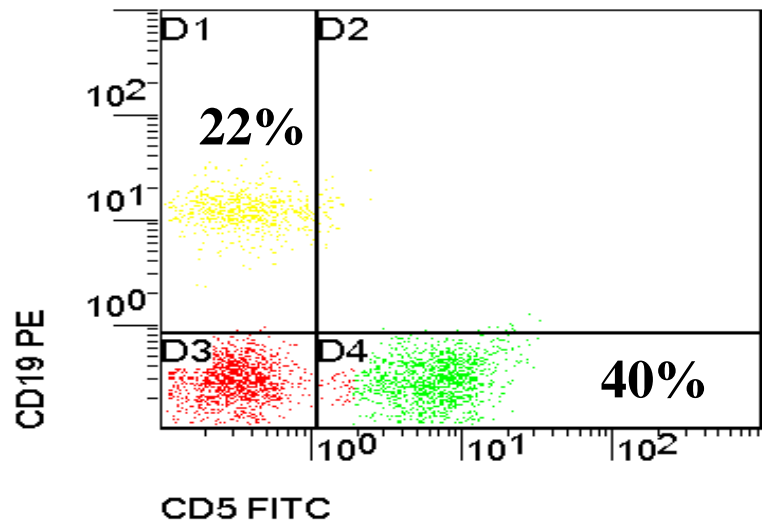
T LYMFOCYTY

- CD3+ : 40 (58-85)%
- CD3+ 4+: 22 (30-60)%
- CD3+ 8+: 4 (15-35)%

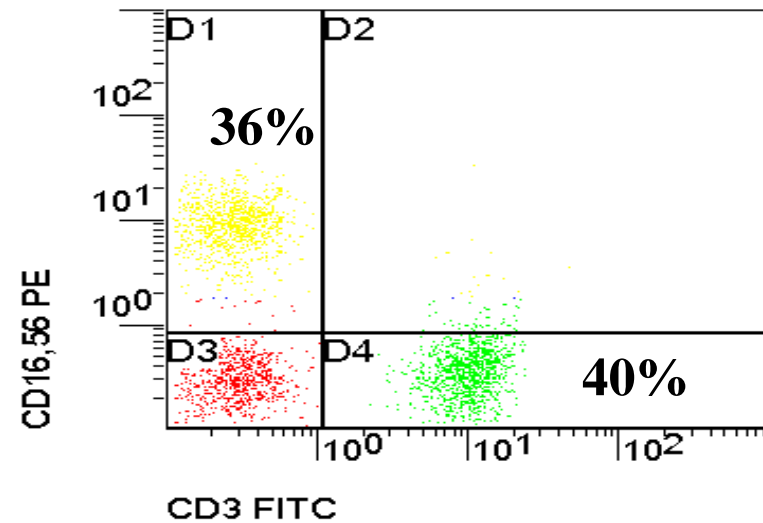
B LYMFOCYTY

- CD19+ : 22 (7-23) %

NK LYMFOCYTY

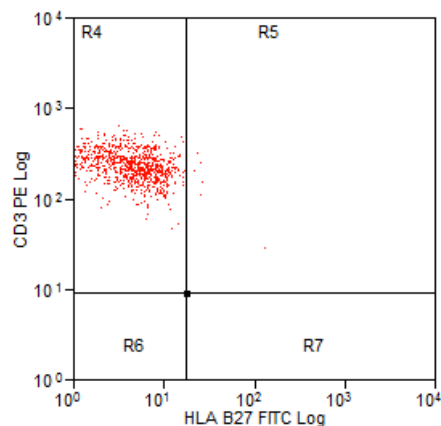
- CD16,56+ : 36 (6-20)%

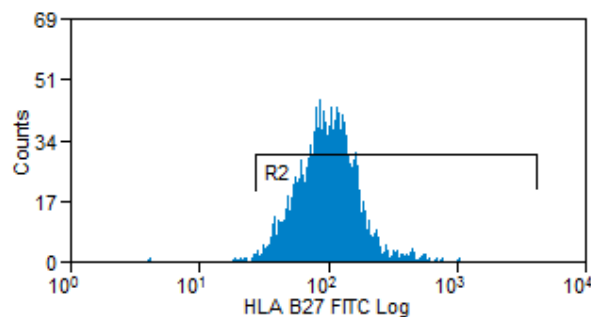
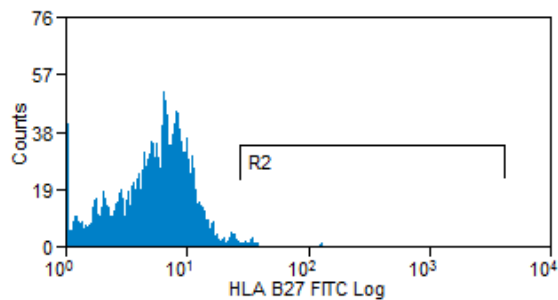
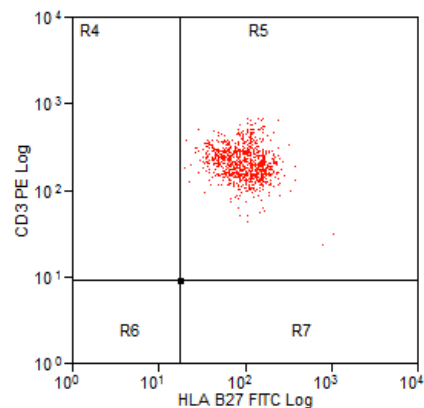
HLA-B27

Znak HLA-B27 je asociovaný s řadou zánětlivých onemocnění jako zánět kloubů, vnitřních struktur oka (uveitida), krátkých kostí rukou, noh a šlach, dále psoriázou, chronickými bolestmi spodní částmi zad a spondyloarthropatiou - najznámější je ankylozující spondylitida (zánětlivé systémové onemocnění páteře a kloubů – **Bechtěrevova choroba**)

negativní

pozitivní

Vyšetření HLA-B27 není doplňujícím měřením ke krvnímu diferenciálu, je to samostatné měření

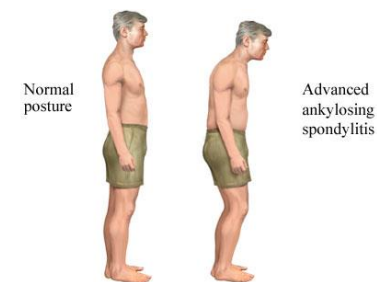
Vzorek: periferní krev odebraná do EDTA

Značení MPL:

CD3 PE- T-lymfocyty

HLA-B27 FITC

Výsledek: cytometrické vyšetření HLA-B27 je jen screeningová metoda, pozitivní výsledek je třeba confirmovat metodou PCR

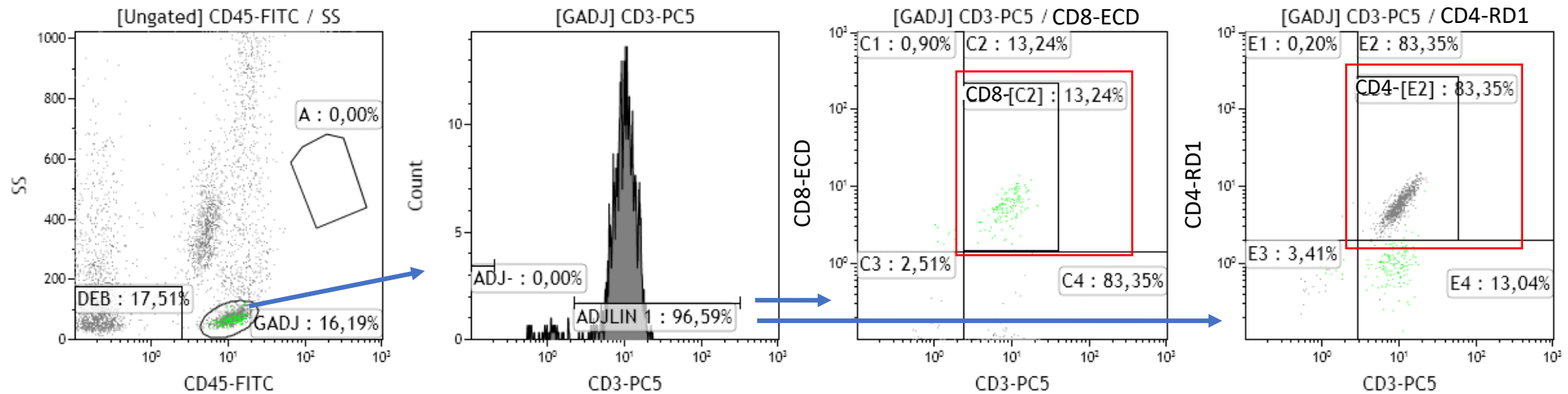
Bronchoalveolární laváž - BAL

- diagnostické bronchoskopické vyšetření
  - pacientovi se do bronchu (větve bronchu) pomocí fibrobronchoskopu aplikuje a následně zpět aspiruje 150-200 ml fyziologického roztoku
  - sleduje se procentuální zastoupení jednotlivých typů leukocytů
  - indikuje se u zánětlivých plicních onemocnění, nádorových onemocnění, intersticiálních plicních procesech, pneumokoniózách
-
- vzorek: bronchoalveolární tekutina
  - zpracování:
    - filtrace vzorku kvůli případnému obsahu nečistot, promytí, značení MPL:
      - CD45 FITC – panleukocytární znak
      - CD3 PC5 – T-lymfocyty
      - CD4 RD1 – Th- lymfocyty
      - CD8 ECD – Tc-lymfocyty

Pozn. Vzorek BAL nesmí obsahovat krev.

V krvi je jiné zastoupení lymfocytárních subpopulací než v BAL, v případě kontaminace BAL krví není možné rozpoznat, které lymfocyty pocházejí z krve a které z BAL, což vede ke zkresleným výsledkům.

Bronchoalveolární laváž - BAL

- Diagnosticky důležitý je poměr CD3+**CD4+** k CD3+**CD8+** T-lymfocytů (= imunoregulační index)
- Fyziologické hodnoty: poměr CD3+CD4+/CD3+CD8+ = 1,1 až 3,5
- Patologické hodnoty:
  - výrazná převaha pomocných CD4+ T-lymfocytů = podezření např. na **sarkoidózu**, pneumónii, nádory dýchacích cest,...
  - převaha cytotoxických CD8+ T-lymfocytů = podezření na hypersenzitivnu pneumonitídu,...

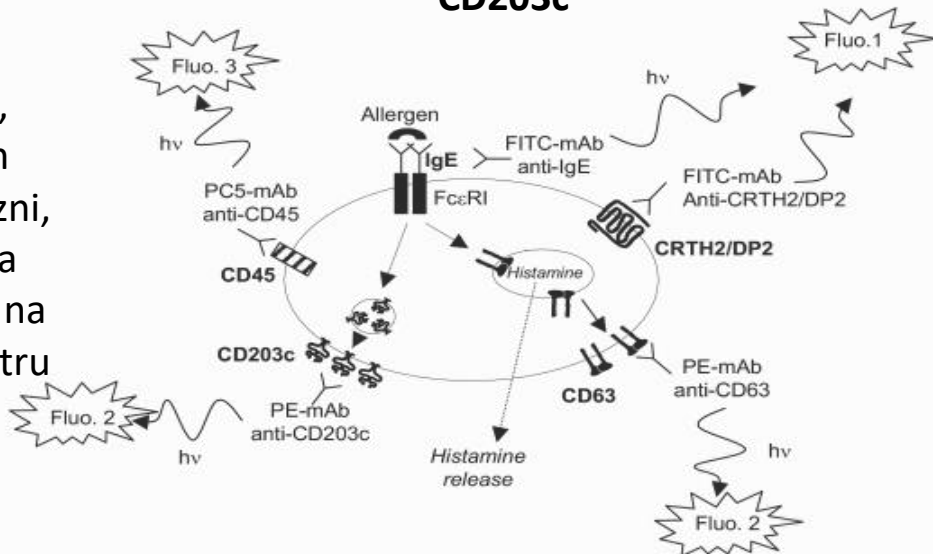

Využití průtokové cytometrie v alergologii

Test aktivace bazofilů (bazotest - BAT)

funkční test umožňující vyšetření aktivace bazofilů po setkání se s určitým alergenem *in vitro*

Na povrchu **bazofilů** - FcεRI (receptor pro **IgE**)
CD203c

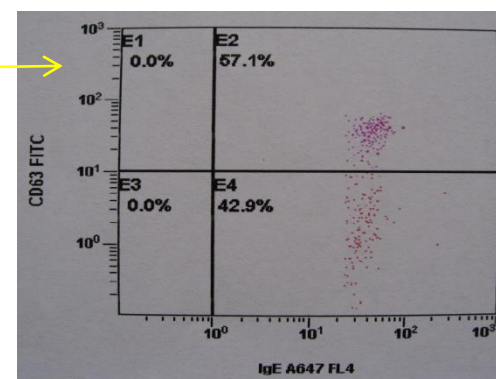
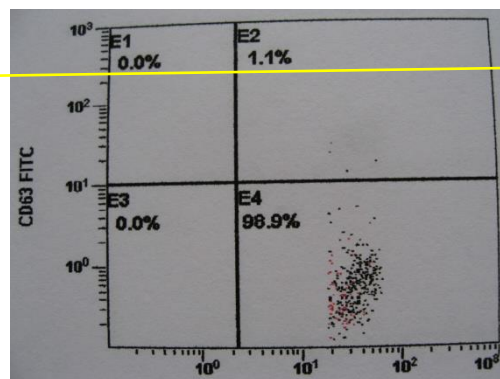
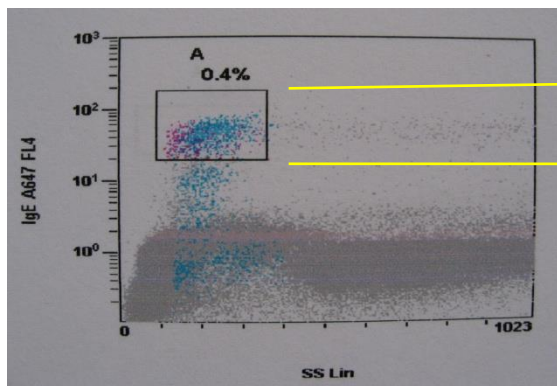
Vyšetření periferní heparinizované krve, stimulace alergenem při 37 °C ve vodní lázni, zastavení reakce, lýza erytrocytů a měření na průtokovém cytometru

Založen na expresi aktivačního znaku (**CD63**) na povrchu periferních bazofilů po jejich expozici alergenem *in vitro*

Reakce přecitlivělosti jsou podstatou alergických onemocnění. Reakce přecitlivělosti I. typu neboli **IgE mediovaná alergie** - je zprostředkována protilátkami IgE. IgE se naváže na bazofily ve fázi senzibilizace. Při dalším setkání s alergenem – alergen přemostí IgE, to vede k aktivaci bazofilů - masivnímu uvolnění produktů degranulace bazofilů a mastocytů → **zvýšená exprese CD63 a CD203c** na aktivovaných bazofilech.

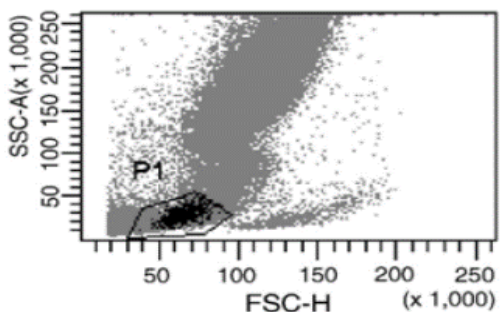
ohraničíme **subpopulaci bazofilů** (IgE pozitivní)
- sledujeme expresi CD63 (viz.obr.) a CD203c (není uvedeno)

Sledujeme expresi **CD63** na povrchu bazofilů

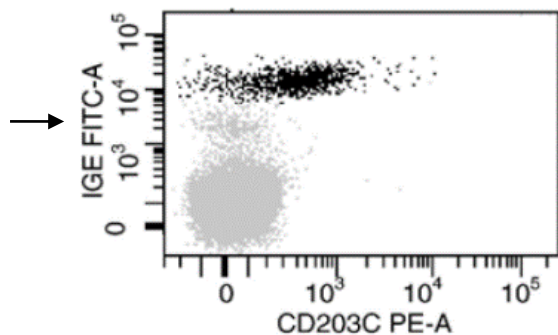

Test aktivace bazofilů – gatovací strategie

(Pacient alergický na kočku – alergen *Fel*)

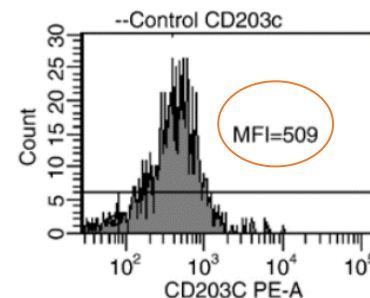
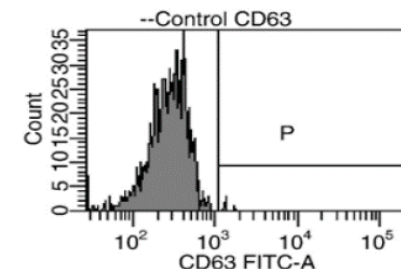
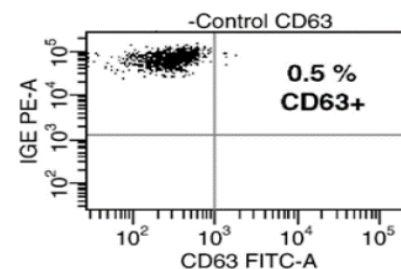
1. Na Forward scatteru a Side scatteru gatovány lymfocyty

2. Z lymfocytů gatovány pouze IgE pozitivní buňky - bazofily

3. Bazofily – sledujeme CD63 a CD203c

Negativní kontrola
Bazofily jsou CD63 neg.

Pozitivní pacient – vidíme populaci CD63 pozitivních bazofilů

